

Hazai ellátórendszerek egy országos vizsgálat adatainak tükrében

TÓTH Máté

Bevezetés

A hazai könyvtárügy „rendszerátváltásának” lehetőségét biztosító 1997-es könyvtári törvény¹ megalapozta a rendszerszerű fejlesztés lehetőségét, új szemléletet, kereteket adott és forrást biztosított az ország közkönyvtári ellátásának megszervezésére. Az elmúlt években több területen jelentős előrelépés történt, azonban a kistéleplési ellátás ekkor még nem jelent meg a stratégiai tervezés során prioritásként. Az előző fejlesztési ciklus lezárását követően a 2003-2007-es időszakra készített új stratégiai tervben kiemelt feladatként jelent meg a regionális ellátás fejlesztése. Mára nyilvánvalóvá vált, hogy az ellátási rendszer javai csupán a városiakok szint-

jéig könnyen hozzáférhetők. Ez esélyegyenlőtlenséget szül, a hozzáférés demokratizmusát kérdőjelezi meg, így a fókuszált fejlesztés mindenképpen indokolt.

A regionális ellátásra Magyarországon jelenleg a sokszínűség, a különböző gyakorlatok egymás mellett élése és a nem megfelelő hatékonyság jellemző. Az ellátási formák egyike a különösen kistéleplési megyékre jellemző ellátórendszer. A rendszerszerű fejlesztés tervezésének segítése céljából 2004 márciusában a Könyvtári Intézet Szervezési és Elemző Osztálya országos vizsgálatot indított útjára a könyvtári ellátórendszerek működési környezetének feltérképezésére.

A kutatás célja és feltételrendszere

A Magyarországon működő kistéleplési ellátórendszerek egy pontosan meghatározott körének a jogi és gazdasági értelemben vett működési körülményeit, teljesítménymutatókkal leírható eredményeit kívántuk vizsgálni. Ezzel kívántunk hozzájárulni a 2003–2007-es könyvtári stratégiában kitűzött célok eléréséhez, a „Regionális ellátás” munkabizottság tevékenységének előmozdításához.

A vizsgálathoz rendelkezésre álló erőforrások nem engedték meg, hogy teljes körűen elemezzük valamennyi hazai térségi ellátási formát (bár erre is égető szükség lenne), így kénytelenek voltunk a lehetséges mértékig ésszerűen szűkíteni a vizsgálat területét. Az ehhez rendelkezésre álló időt a stratégia megvalósítását előkészítő tervezési szakasz időkerete határozta be. A vizsgálat anyagi feltételeit a Könyvtári Intézet éves költségvetése, a személyi feltételeket szintén a Könyvtári Intézet saját munkatársi köre biztosította. Valamennyi Magyarországon működő kistéleplési ellátási forma vizsgálata ennél jelentősebb erőforrások mozgósításával lenne megvalósítható.

A vizsgálat menete

Első lépésként áttekintettük az 1990 után megjelent hazai ellátórendszerekről szóló szakirodalmat, majd meghatároztuk a résztvevő intézmények körét, ezekhez adatlapot juttattunk el, majd személyesen kerestük meg az ellátórendszert működtető munkatársakat, hogy az adatlap kitöltéséhez nyújtsunk segítséget, és meg tudjuk beszélni a további kérdéseket. A vizsgálati jelentésben leírt eredményeket publikálás előtt megvitatuk a munkabizottság tagjaival.

Az ellátórendszerekről 1990 után megjelent szakirodalomban nem található a jelenlegihez hasonló áttekintés valamennyi magyarországi ellátórendszeréről. Az ellátórendszerek kutatásában két nagyobb vállalkozás történt az elmúlt években. A VEAB (Veszprémi Akadémiai Bizottság) a dunántúli ellátórendszerekről készített egy átfogó vizsgálatot, amelyről a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 1997. évi különszámában számolt be *Németh Tiborné*. A vizsgálatba hét dunántúli megye valamennyi ellátórendszerét belevették. A kutatás kiterjedt az ellátórendszerek személyi, tárgyi és pénzügyi feltételrendszerére és az ellátórendszeri tagkönyvtárak helyzetére. E mellett elvégeztek az összes vizsgált ellátórendszerre kiterjedő állománygyarapítási mintavételt is.²

A Berzsényi Dániel Főiskola Könyvtár és Információtudományi Tanszéke 2001-ben egy kísérleti módszerrel meghirdetett és lebonyolított továbbképzésének írásban rögzíthető hozadékát adta ki egy tanulmánykötetben. A kötetbe foglalt tanulmányok valamennyi általunk is vizsgált témakört érintik, nem adnak azonban átfogó képet az ellátórendszerek működési körülményeiről. Az eltérő gyakorlatok szemléltetésére a kötet a tanfolyamon résztvevő, különböző ellátórendszereket működtető munkatársak záródolgozatai közül is közöl néhányat.³

Az ellátórendszerekről szóló cikkek legnagyobb része a helyi könyvtáros szakajtóban, megyei hatókörű lapokban jelentek meg, és többnyire egy-egy ellátórendszer működéséről, aktuális problémáiról, megoldási javaslatokról, ötletekről számolnak be. Három elméleti tanulmány is napvilágot látott az ellátórendszerekről az említett időszakban *Czupi Gyula*⁴, *Kiss Gábor*⁵ és *Tóth Gyula*⁶ tollából.

A szakirodalom elsősorban a kérdésfelvetésben segített, így az adatlapot annak tanulmányozását követően állítottuk össze.⁷ Az adatlap kérdései azokra a témákra terjedtek ki, melyekről valamennyi ellátórendszerre vonatkozóan átfogó képet kívántunk

kapni.⁸ A következő nyolc témakörben fogalmaztuk meg kérdéseinket:

- ☉ *Ellátási adatok* (ellátott települések, az általuk befizetett összegek, az ellátási alkalmak száma, a kivitt dokumentumok száma és a tagkönyvtárak ellátórendszeren kívüli saját állományának nagysága);
- ☉ *Finanszírozás* (az ellátórendszer bevételi forrásai és kiadásai);
- ☉ *Állomány* (az ellátórendszer állományának és a működtető könyvtár állományának a viszonya, az ellátórendszer gyarapítása, a 2003. év végi állomány nagysága, dokumentumtípusok);
- ☉ *Cseréletét* (nagysága, gyarapodása),
- ☉ *Munkafolyamat* (az ellátórendszer és az azt működtető könyvtár munkafolyamatai mennyire különböznek el egymástól);
- ☉ *Szolgáltatások* (milyen szolgáltatásokat kínál az ellátórendszer a tagkönyvtárainak);
- ☉ *Személyzet* (hány munkatárs végez ellátórendszeri feladatokat és a munkaideje hány százalékában);
- ☉ *Technikai felszereltség* (milyen technikai eszközökkel rendelkezik az ellátórendszer és annak megvásárlását milyen forrásból finanszírozta).

Az adatlapokat előzetesen eljuttattuk a vizsgálatban résztvevő intézmények munkatársainak. Ezt követte a személyes interjú, melynek során segítünk az adatlap kitöltésében, illetve megbeszéljük azokat a kérdéseket, amelyeket írásban nem lehet megvitatni. A személyes interjú során a működés jogi körülményeire, szabályozottságára kérdeztünk rá (a működtetés alapját biztosító szerződések, a fenntartókkal való viszony, tulajdonviszonyok az ellátórendszerben, mi történik kilépés esetén stb.). Az egyes eltérő gyakorlatok közötti különbségekről is a személyes interjú során tájékozódhattunk.

Az eredményekből készített kutatási jelentés alapján szakmai vitát tartottunk a Regionális ellátás

munkabizottság tagjainak részvételével. Az ott megfogalmazott észrevételek segítettek végső formába önteni az eredményeket.*

Köszönetet mondok Fehér Miklósnak, Pallósiné Toldi Mártának, Ramháb Máriának és Varga Róbertnek, akik kritikai észrevételeikkel gazdagították munkámat, Vidra Szabó Ferenccnek, aki sok száz kilométert autózott borongós márciusi napokon, hogy az ellátórendszerek munkatársaival készítsen interjúkat, és természetesen valamennyi ellátórendszert működtető könyvtárosnak, akik mindenhol szívesen fogadtak és készségesen válaszoltak kérdéseinkre.

A vizsgálatba bevont ellátórendszerek köre

A vizsgálatba bevonni kívánt ellátórendszerek körének meghatározásához figyelembe kellett venni, hogy a gyakorló könyvtárosok körében sem teljesen egyértelmű a fogalomhasználat az ellátórendszereket illetően. A fogalom egyértelművé tételére tették kísérletet 2001-ben a Berzsenyi Dániel Főiskola által „*Ellátórendszerek szervezése, működtetése*” címmel rendezett tanfolyamon. Bár az ellátórendszer fogalmára határozott definíciót nem adtak, a két legfontosabb típus meghatározása mindenképpen közelebb visz az egységes fogalomhasználathoz. E szerint az *ellátórendszereknek két fő típusa van: könyvbeszerzési társulás és cserélő típusú ellátórendszer*. Mindkettő alapja a szolgáltatást igénybe vevő önkormányzatokkal kötött szerződés, mely szerint azok egy szerződés szerinti összeget utalnak át az ellátórendszert működtető könyvtár számlájára, amely összeg nagyobbik részét az állománygyarapításra fordítja, a vásárolt könyveket kiszállítja a településekre. A különbség lényege, hogy a könyvbeszerzési társulások esetében a vásárolt dokumentumok a tagkönyvtárak tulajdonába kerülnek, míg a cserélő típusú ellátórendszereknél a működtető könyvtárba, így az a közös vagyont képe-

ző állomány egy részét cseréletként forgatja az egyes községi könyvtárak között.⁹

Az ellátórendszer fogalma az utóbbi években bővült, hiszen gyakran ide értik a városi könyvtárak fiókhálózatát is,¹⁰ melyekkel együtt nem tűnik túlzásnak Kiss Gábor becslése, amely szerint 1998-ban hetvenre teszi a Magyarországon működő ellátórendszerek számát.¹¹

Mi az alábbi kritériumok szerint szűkítettük a kutatás területét azon magyarországi ellátórendszerekre, amelyek:

- Kistelepülések közkönyvtári ellátásában vállalnak szerepet az önkormányzatokkal kötött szerződések alapján;
- A környező településeken központi könyvellátást végeznek;
- A központi könyvellátás mellett egyéb szakmai segítségnyújtást és további központi szolgáltatásokat (pl. feldolgozás, leltárkönyvek vezetése stb.) is nyújtanak a kistelepülések könyvtárai számára;
- 2003-ban működtek;
- Nem kifejezetten nemzetiségi ellátást végeztek.¹²

A városi fiókkönyvtárak rendszerét tehát nem vizsgáltuk. Nem vizsgáltuk a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében működő Könyvtári Egyesület sem, ugyanis itt nem működnek olyan formában központi szolgáltatások, mint a cserélő típusú ellátórendszerek, vagy a könyvbeszerzési társulások esetében.¹³ Nem vizsgáltuk a vasvári szakmai társulást sem, ugyanis itt a központi szolgáltatások mellett nem működik központi könyvbeszerzés. Eltérő helyzetük és küldetésük miatt a nemzetiségi ellátórendszereket, illetve a nemzetiségi ellátási rendszert működtető megyei könyvtári tevékenységet sem vettük bele a vizsgálatba. Mivel az adatfelvétel a 2003-as évre vonatkozott, nem vettük bele a vizsgálatba a statisztikai adatokat szolgáltató, de a vizsgált évben ellátórendszeri tevékenységet nem folytató könyvtárakat sem (Balassagyarmat, Dombóvár).

Az ellátórendszerek számának meghatározásához először a 2002-es évre vonatkozó *Könyvtári statisztika* adatait hívtuk segítségül, amelyben 20 ellátórendszer található, melyek közül kettőnek a működése jelenleg szünetel (Balassagyarmat, Dombóvár). A soproni Széchenyi István Városi Könyvtár Munkahelyi Ellátó Központját a vizsgált terület szűkítése során hagytuk ki, mert tevékenysége nem a környező kistelepülések könyvtári ellátását célozza. (Ugyanezen ok miatt nincs benne a mintában a szombathelyi Siker Könyvtár Alapítvány ellátórendszeri tevékenysége sem.) Ezt követően a megyei könyvtárak munkatársaitól érdeklődtünk a megyében működő ellátórendszerekről, végül a személyes beszélgetések során szereztünk tudomást a tavaly Répcelakon beindult beszerzési társulásról.

Fontos a bevezető végén hangsúlyozni, hogy a tanulmány a vizsgált hazai ellátórendszerekről és nem a magyarországi kistelepülési ellátás egészéről nyújt átfogó képet. A továbbiakban a tanulmány valamennyi megállapítása az ezen kritériumok alapján körülírt ellátórendszerekre vonatkozik! A megállapítások érvényessége nem terjed ki az egyéb ellátási formákra és csak a vizsgált halmazon belüli összevetést tesz lehetővé, ugyanakkor alapadatokat, információkat szolgáltat e konkrét tevékenységről egy átfogó ellátási rendszer koncepció számára.

A hazai ellátórendszerek száma és hatóköre

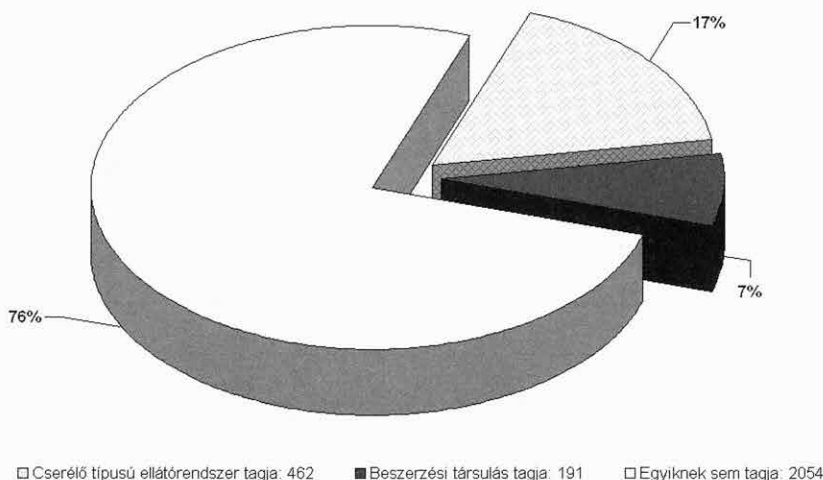
A fenti kritériumok alapján 2003-ban 11 megyében 26 város 27 ellátórendszert működtetett Magyarországon, megyénként a következő megoszlásban:

Megye	Ellátórendszer- rek száma	Ellátórendszert működtető városok
Baranya	1	Siklós
Győr-Moson- Sopron	2	Győr, Mosonmagyaróvár
Hajdú-Bihar	1	Debrecen
Jász-Nagykun- Szolnok	1	Szolnok
Komárom- Esztergom	3	Kisbér, Tata, Tatabánya
Nógrád	2	Salgótarján ¹⁴
Pest	1	Szentendre
Somogy	1	Kaposvár
Vas	7	Cellödömök, Körmend, Kőszeg, Répcelak, Sárvár, Szentgotthárd, Szombat- hely
Veszprém	4	Devecser, Pápa, Tapolca, Veszprém
Zala	4	Keszthely, Lenti, Nagyka- nizsa, Zalaegerszeg
Összesen:	27	

A VEAB (Veszprémi Akadémiai Bizottság) Könyvtártudományi Munkabizottsága által készített 1996-os dunántúli felméréshez képest Komárom-Esztergom és Veszprém megyékben történt változás. Az előbbiben megszűnt az oroszlányi ellátórendszer, illetve a Tatabányán működő, sok tekintetben a fiókkönyvtárakhoz hasonló státuszt élvező két települési könyvtárt ellátó, szolgáltatást nem tekintették ellátórendszernek, így nem vették bele a vizsgálat körébe, bár már akkor is létezett. Veszprém megyében három ellátórendszer is megszűnt 1996 óta (Ajka, Sümeg, Zirc).¹⁵ A nem Dunántúlon működő ellátórendszerek közül a debreceni,¹⁶ a szolnoki¹⁷ és a szentendrei¹⁸ is 1997-ben indult. Indulásukban nagy szerepet játszott a Nemzeti Kulturális Alap által 1996-ban kiírt pályázat, mely könyvtári ellátórendszerek létrehozására biztosított jelentős pénzeszeget. Ennél régebbiek a Nógrád megyei könyvtárak ellátó központjai.

A kistélepülések központi könyvtári ellátásának fenti kritériumok mentén leszűkített körében a 2707 magyarországi községből 656 vett részt 2003-ban. Az általunk meghatározott kritériumok

Községek száma Magyarországon: 2707

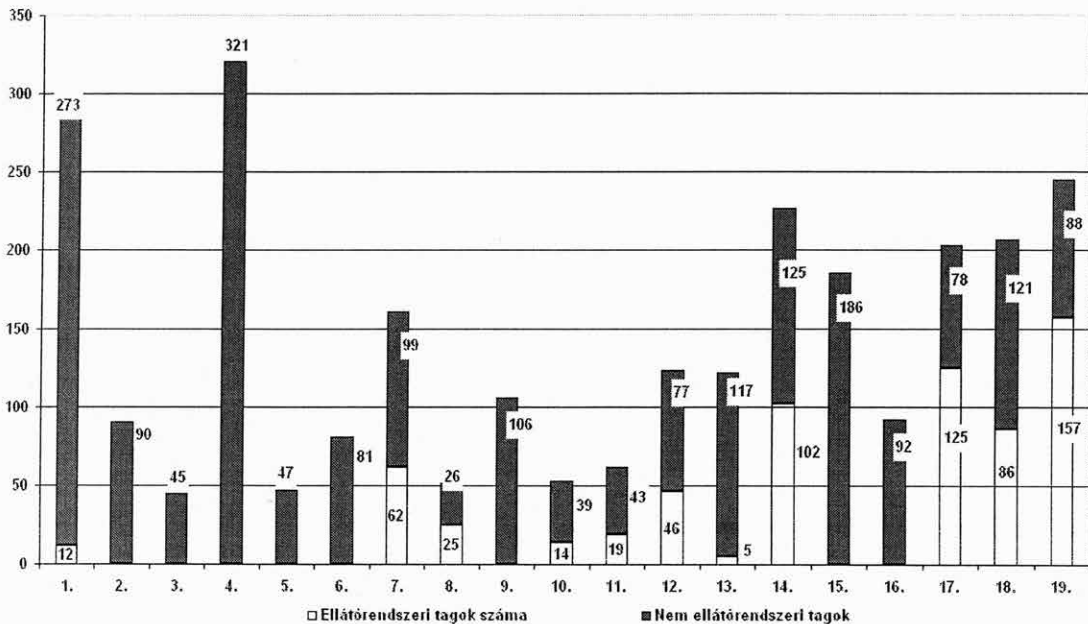
alapján elmondható, hogy 2003-ban Magyarország összes községeinek 24%-a volt tagja valamely ellátórendszernek.

Az ellátórendszerek leginkább a dunántúli kistéle-
pülési megyékben jellemzők (Somogy, Vas, Veszprém, Zala). Ezekben a megyékben igen magas az ellátórendszeri szolgáltatásokat igénybe vevő önkormányzatok aránya, Vas és Zala megyékben meghaladja az 50%-ot. A Dunántúlon nem kifejezetten

kistéle-
pülési településszerkezettel bír Győr–Moson–Sopron megye, a területén működő ellátórendszerek mégis a községek 39%-ának nyújtanak központi könyvellátást. A Dunán inneni területek közül a kistéle-
pülési Nógrád, és a viszonylag nagy lélekszámú községekből álló Hajdú–Bihar és Jász–Nagykun–Szolnok megye nyújt kiterjedt ellátórendszeri szolgáltatásokat.

Megye	Összes község	Ebből ellátórendszer tagja	
		db	%
Baranya	285	12	4
Bács-Kiskun	90	0	0
Békés	45	0	0
Borsod-Abaúj-Zemplén	321	0	0
Csongrád	47	0	0
Fejér	81	0	0
Győr-Moson-Sopron	161	62	39
Hajdú-Bihar	51	25	49
Heves	106	0	0
Jász-Nagykun-Szolnok	53	14	26
Komárom-Esztergom	62	19	31
Nógrád	123	46	37
Pest	122	5	4
Somogy	227	102	45
Szabolcs-Szatmár-Bereg	186	0	0
Tolna	92	0	0
Vas	203	125	62
Veszprém	207	86	42
Zala	245	157	64
Összesen:	2707	656	24

Ellátórendszeri tagkönyvtárak száma megyénként (2003)

1. Baranya (1)	8. Hajdú-Bihar (1)	15. Szabolcs-Szatmár-Bereg (0)
2. Bács-Kiskun (0)	9. Heves (0)	16. Tolna (0)
3. Békés (0)	10. Jász-Nagykun-Szolnok (1)	17. Vas (7)
4. Borsod-Abaúj-Zemplén (0)	11. Komárom-Esztergom (3)	18. Veszprém (4)
5. Csongrád (0)	12. Nógrád (2)	19. Zala (4)
6. Fejér (0)	13. Pest (1)	
7. Győr-Moson-Sopron (2)	14. Somogy (1)	

Az ellátórendszerek típusai

Az ellátórendszer fogalmának tisztázása kapcsán már esett szó egy lehetséges tipologizálásról az *állomány tulajdonjoga és a működtetés* alapján. Ezen túl még két lehetséges szempont mentén célszerű újabb típusokat meghatározni: működési feltételeiket tekintve csoportosíthatók: az ellátást végző *intézmény fenntartója*, és az *ellátórendszer hatóköre* alapján.

1. Az *állomány tulajdonjoga és működtetés* alapján az ellátórendszer lehet könyveszerzési társulás, cserélő típusú ellátórendszer, és ezek mellett léteznek ún. vegyes ellátórendszerek is, melyek az előző kettő tulajdonságaival egyszerre bírnak.

☉ A *könyvbeszerzési társulások* tagjai önálló könyvtárak, melyek az állománygyarapítási keretüket és rendszerint ezen felül egy bizonyos mértékű szolgáltatási díjat utalnak át az ellátást végző intézmény számlájára. Az állománygyarapításra fordítandó összeget az ellátást működtető intézmény dokumentumvásárlásra költi, majd a megvásárolt dokumentumokat (rendszerint könyveket) kiszállítja az egyes településekre. A könyvek a települések könyvtárainak tulajdonába kerülnek. Az állománygyarapítás mellett a szolgáltatást végző intézmény szinte kivétel nélkül vállalja a feldolgozást, a dokumentumok szerelését, leltározását is. Előnye, hogy *mivel nagy tételben szerez be, kedvezményeket tud igénybe venni a dokumentumvásárláskor*, illetve hogy a szélesebb szakmai ismereteket igénylő munka (feldolgozás, nyilvántartásba-vétel, feltárás stb.) elvégzése is központi-
lag történik, így a tagkönyvtárak dolgozóinak csak a kölcsönzés feladata marad. (Véleményem szerint ez a közvetlen szakmai segítségnyújtás a könyvbeszerzési társulások legfontosabb feladata.) Jellemző példája ennek a szentendrei, a győri, mosonmagyaróvári ellátórendszer

☉ A *cserélő típusú ellátórendszerek* közös tulajdonnal rendelkeznek, ami – mivel egyetlen hazai ellátórendszer sem önálló jogi személy – gyakorlatban azt jelenti, hogy „ideiglenesen” az ellátást működtető intézmény gyakorolja a tulajdonjogot a társult önkormányzatok befizetéseiből vásárolt dokumentumok felett. (A tulajdonjog ideiglenes gyakorlásának lehetséges jogi következményeiről „Az ellátórendszerek működésének jogi környezete” című fejezetben szólok.) A tulajdonjog gyakorlása lehetővé teszi, hogy a kiszállított dokumentumokat el is szállítsák a tagkönyvtá-

rakból, (azaz valóban letétként kezeljék) így lehetőség nyílik cseréletét forgatására. A cserélő típusú ellátórendszereken belül is két forma létezik, az egyikben az ellátást végző intézmény teljes dokumentumállományával áll a szolgáltatások mögött, azaz a saját állományát is a tagok rendelkezésére bocsátja, ezzel szintén megsokszorozza a választékot (pl. Kisbér). A másik formában az ellátórendszer állományának nyilvántartása, elhelyezése, kezelése különvlik a működtető könyvtárétól. (pl. Körmenten, Nagykanizsán) A cserélő típusú ellátórendszerek jellemzője, hogy *egy-egy kistélepülésen is képes nagy dokumentumválasztékot biztosítani*, hátránya, hogy a közös vagyon, a közös leltározás miatt egy-egy a társulásból kiválni kívánó könyvtár kiléptetését csak sokszoros munkával, átleltározással, a vagyonrész újbóli átruházásával lehet megtenni.

☉ *Vegyes rendszer* működik például Debrecenben, ahol a tagkönyvtárak által befizetett összegekből nekik szerzeményeznek dokumentumokat, amelyek kiszállításra kerülnek és amelyek fölött a tulajdoni jogot a tagkönyvtár gyakorolja. Ezen felül létezik egy ellátórendszeri közös állomány, amelyet központi forrásokból finanszíroznak, és amelyből cseréletét forgatnak az egyes társult önkormányzatok könyvtárai között. A cseréletnek nem csak „ideiglenesen”, mint a cserélő típusú ellátórendszerek esetében, hanem jogilag is a tulajdonosa a szolgáltatást működtető könyvtár. Ebben a formában rendezettek a tulajdonviszonyok, így egy esetleges kilépés sem jár nagy munkával, hiszen minden egyes tagkönyvtár tulajdonosa a helyben lévő állományának, ugyanakkor a cseréletét által biztosított szélesebb választék is rendelkezésre áll az ellátott települé-

sek lakói számára. Lényegében ez a forma a két előző típus jellemzőit ötvözi. Az egyszerűség kedvéért a továbbiakban a statisztikai adatok tekintetében a cserélő típusú ellátórendszerek között találjuk meg ezt a vegyes formát is.

2003-ban Magyarországon 11 beszerzési társulás, 14 cserélő típusú és 2 vegyes ellátórendszer működött.

2. Az ellátást végző intézmény fenntartója alapján is csoportosíthatók az ellátórendszerek. A megkülönböztetés azért is nagyon fontos, mert más-más elbírálás alá esnek az ellátást végző városi-, megyei- és szakszervezeti könyvtárak.¹⁹ Fenntartó alapján három csoportot különböztethetünk meg:

☞ Megyei önkormányzat. Jelenleg 8 megyei könyvtár működtet ellátórendszert Magyarországon.

☞ Helyi (települési) önkormányzat. 18 ellátórendszert működtető városi könyvtár tartozik ide.

☞ Volt szakszervezeti (egyesületi). A korábban Szakszervezetek Nógrád Megyei Könyvtára nevet viselő intézmény 2001-től a Területi Művelődési Intézmények Egyesületének fenntartása alatt működik Salgótarjánban.²⁰

A vizsgált térségi szolgáltatások között ez az egyetlen magyarországi ellátórendszer, amelyik nem megyei vagy helyi önkormányzat fennhatósága alatt tevékenykedik.

A fenti adatok alapján elmondható, hogy a vizsgálatban résztvevő 27 ellátórendszer 67%-át városi könyvtárak működtetik.

3. Az ellátás hatóköre alapján két típust különböztethetünk meg:

☞ Megyei hatókörű ellátórendszerek. Magyarországon jelenleg két megyei könyvtár van,

amelyik a teljes megyére kiterjedően ellátórendszer formájában szervezi meg a kistelepülések könyvtári ellátását: Kaposváron és Debrecenben. A nagy távolságok miatt a megoldás költséges és időigényes, így a megvalósítása csak akkor lehetséges, ha a megyeszékhely a megye földrajzi értelemben vett középpontjában helyezkedik el. Debrecenben az ellátórendszer a kezdetektől ezzel a hatókörrel működik, míg a kaposvári megyei könyvtár a marcali városi könyvtár által ellátott községeket vette át ellátórendszerébe miután Marcaliban megszűnt ez a szolgáltatás. Egyben a kaposvári a legnagyobb ellátórendszer Magyarországon.

☞ Városkörnyéki ellátórendszer. A kistelepülések könyvtári ellátását felvállaló városok a volt járási központok könyvtáraiból kerültek ki (pl. Szentgotthárd, Lenti, Tapolca, Tata) és az ellátás hatóköre is gyakran a volt járási területekre terjed ki. Vannak városkörnyéki ellátórendszert üzemeltető megyei könyvtárak is (pl. Szentendre, Szolnok, Győr, Szombathely, Salgótarján), és vannak olyan megyeszékhelyeken működő városi könyvtárak, melyek szintén ebbe a csoportba tartoznak (pl. Zalaegerszeg, Tatabánya).

A vizsgálatban résztvevő 27 ellátórendszernek a 93%-a a város közvetlen környéke kistelepüléseinek könyvtári ellátását végzi.

Természetesen még további tipizálási szempontokat is lehet találni (pl. önálló intézményként működik-e az ellátást végző könyvtár vagy más intézménnyel összevonva, nagyság alapján stb.), azonban érzésem szerint ez a három szempont (tulajdonviszonyok, fenntartó, hatókör) határozza meg a működés azon körülményeit, amelyek alapján típusjelenségekről beszélhetünk.

Az ellátórendszerek gazdálkodása

Az ellátórendszerekhez eljuttatott adatgyűjtő lapon rákérdeztünk az ellátórendszerek bevételeire és kiadásaira. Az elkülönítetten nyilvántartott, az intézményi költségvetésben jól nyomon követhető összegek mellett a becsült bevételekre és kiadásokra is rákérdeztünk, ugyanis tekintve, hogy az ellátórendszerek jórészt a működtető könyvtár keretein belül végzik tevékenységüket, a költségeket gyakran nem is tudják elkülöníteni.

Az egyes ellátórendszerek bevételei a következőkből tevődhetnek össze:

- A) Az ellátórendszeri tagok által befizetett összegek,
- B) Érdekeltségnövelő támogatás,
- C) Áfa-visszatérítés,
- D) Megyei Könyvtári Alap,
- E) Pályázatok,
- F) A működtető könyvtár költségvetésének egy része.

A) *Az ellátórendszeri tagok által befizetett összegek.* Ez a bevételi forrás valamennyi ellátórendszerben megvan. A konkrét összeget a tagkönyvtárat fenntartó önkormányzat határozza meg, de sok helyen van rá példa, hogy az ellátórendszert működtető könyvtár javaslatot tesz ennek mértékére, vagy az együttműködési szerződésben megadja annak minimumát. Az önkormányzatok ezt az összeget a közművelődési normatívából szánják könyvtári ellátásra. Minél kisebb lélekszámú a település, abszolút értékben annál kisebb összeg jut könyvtári ellátásra a közművelődési normatívából.²¹ Az ellátórendszeri tagok által befizetett összeg rendszerint két részből áll, a nagyobbik része az állománygyarapításra fordítandó összeg, a kisebbik, ún. térségi szolgáltatási díj, a működtetés egyéb járulékos költségeinek fedezésére szolgál. Több ellátórendszer vezetője is beszámolt arról, hogy az önkormányzatok nem szívesen fizetnek be több pénzt az ellátórendszerbe,

mint amennyiért valóban dokumentumokat kapnak cserébe, annak ellenére, hogy a rendszerben való részvétel az állománygyarapítási keretek értékét, az igénybe vehető kedvezmények miatt, jelentősen képes megnövelni.

A *térségi szolgáltatási díj* mértékének meghatározása többféleképpen történik a hazai ellátórendszerek gyakorlatában. Öt típus írható le:

1. A tagkönyvtár által befizetett összeg egy meghatározott százaléka képezi a szolgáltatási díjat. Ennek mértéke 15–50% között változik.
2. A tagkönyvtár által befizetett pénzből egy meghatározott összeg a működtető intézményt illeti. Például egy magyarországi ellátórendszer egységesen 6 ezer forintot kér valamennyi tagkönyvtáratól térségi szolgáltatási díjként. A megoldás következménye, hogy az önkormányzat könyvtárra fordított keretnek kisebb hányada megy állománygyarapításra azon önkormányzatok esetében, amelyek egyébként is szerezhető anyagiakat képesek könyvtárakra fordítani.
3. A térségi szolgáltatási díjat a valós költségek fényében határozzák meg, így például rosszabbul jár az a település, amelyik messzebb esik a szolgáltatást működtető könyvtártól, mert a dokumentumok kiszállításának költsége így sokkal nagyobb lesz, mint a közelebbiek esetében. Ezt a megoldást rendszerint a szolgáltatást működtető intézményt fenntartó önkormányzat határozott kérésére szokták bevezetni, hogy ne a városi lakosok könyvtári ellátására szánt pénzből finanszírozzák a környező településeknek szánt szolgáltatásokat. Az ellátórendszer összes kiadását nem lehet a községi önkormányzatokra terhelni, ugyanis ez az egyes önkormányzatok közművelődési normatívájából könyvtárra fordítható keretnek minimum 60–70%-át jelentené, azaz az önkormányzati anyagi szerepvállalás nagyobb arányban fedezné a működési költségeket, mint az új dokumentumok vásárlását. Ha

hozzátesszük, hogy az esetek döntő többségében a tagkönyvtári befizetés öt-, de gyakran előfordul, hogy mindössze négy számjegyű, láthatjuk, hogy a megoldással meglehetősen szerény összeg maradna állománygyarapításra. A könyvtárak ezzel a megoldással így inkább a fenntartó önkormányzat megnyugtatását érik el, amelyek innentől nem firtatják, hogy mennyibe kerül az ellátórendszer, és hogy mennyi megy rá a városi lakosok pénzéből. Megoldást jelent ekkor, hogy az ellátórendszeri dokumentumállományt és a működtető könyvtár állományát nem különítik el egymástól, így „láthatatlanná” válnak a valós kiadások (Kisbér).

200, 15-ért 400, 25 ezerért pedig 600 dokumentumot szállítanak ki évente.

Hiába szednek azonban a könyvtárak a kistelepülésektől az állománygyarapításra fordított kereten felül térségi szolgáltatási díjat, az *ellátórendszerek teljes költségvetésének mindössze 35%-át fedezi az ellátott települések befizetéseiből származó bevétel, ez a 27 ellátórendszerben összesen 35,239 ezer forint volt 2003-ban. A térségi szolgáltatási díj országos átlaga valamennyi ellátórendszer adatát egybevetve 12% volt, ami településenként átlag 6,197 forintot jelent.*

A térségi szolgáltatási díj mértékének országos átlaga:

		Összeg (ezer Ft,-)	%
A tagkönyvtár befizetéséből	Állománygyarapításra	31 174	88
	Térségi szolgáltatási díj	4 065	12
Tagkönyvtári befizetések összesen:		35 239	100

A térségi szolgáltatási díj mértékének országos átlaga

4. Az ellátórendszerbe befizetendő térségi szolgáltatási díj a lakosság lélekszámától függően változik. Ennek egy példája a körmendi ellátórendszer gyakorlata, ahol a 300 lakos alatti települések öt-, 3–600 közöttiek hat-, 600–1000 lakosúak hét-, az 1000–1500 közöttiek pedig nyolcezer forintot fizetnek az állománygyarapításra szánt összegben felül.
5. A szolnoki ellátórendszer nem vásárol a települések tulajdonába kerülő dokumentumokat, csak egy rendszeresen forgatott csereállományal növeli a tagkönyvtárakban elérhető dokumentumválasztékot. Itt a tagkönyvtárak teljes befizetése térségi szolgáltatási díjnak tekinthető, melyet a kiszállított dokumentummennyiség alapján határoznak meg. 10 ezer forintért

B) Érdekeltség-növelő támogatás. Azon önkormányzatok kaphatják az előző évi állománygyarapításra fordított keretük alapján, amelyek nyilvános könyvtárat tartanak fenn.²² Az ellátórendszerek gyakran ezt a pénzt is elkérik az önkormányzatoktól, hogy állománygyarapításra fordíthassák. Erre is kétféle megoldás létezik, amelyek az ellátórendszerben lévő tulajdonviszonyok alakulásának függvénye:

1. Beszerzési társulásoknál, ahol az ellátórendszer a tagok állományát gyarapítja, az érdekeltség-növelő támogatást a települések önkormányzatai külön utalják át az ellátórendszert működtető intézmény számlájára, amiből az további dokumentumokat vásárol nekik. Az érdekeltség-növelő támogatásra néhány ellátórendszer külön

szerződést köt a települések önkormányzataival.

2. Ha az ellátórendszerben lévő dokumentumok közösek, azaz ideiglenesen a városi könyvtár tulajdonában vannak, (a cserélő típusú ellátórendszer klasszikus modelljében) akkor a befizetett összegek alapján számolja ki a szolgáltatást működtető intézmény, hogy a saját érdekeltségűvelő támogatásából mennyi az, ami a tagkönyvtárak befizetése után járt neki, és ezután vásárol további dokumentumokat, amiket kiszállít a községek könyvtáraiba.²³

C) *Áfa-visszatérítés.* A dokumentumvásárlásra szánt teljes összeg 12%-át, azaz a könyvek általános forgalmi adóját a szolgáltatást működtető intézmény visszaigényelhetette az APEH-től, és további dokumentumok vásárlására fordíthatta, így az mint bevétel jelent meg az ellátórendszer költségvetésében.²⁴

D) *Megyei Könyvtári Alap.* Vas és Zala megyében a megyei önkormányzat egy bizonyos összeget különít el az ellátórendszerek és egyéb térségi szolgáltatások működésének támogatására. A pénzalap elosztására a két megye külön gyakorlatot folytat:

- 1) A *Vas Megyei Könyvtári Alap* 1,300 ezer forintos összegének felét, azaz 650 ezer forintot három cél támogatására osztják el a városkörnyéki térségi szolgáltatásokat is felvállaló városi könyvtárak között (ebben nem csupán az ellátórendszert működtető intézmények vannak benne, hanem az önállóan szerzeményező községi szolgáltatóhelyeknek módszertani segítséget nyújtók is):

- ☉ Gyűjtemény-kiegészítési támogatás jár a szolgáltató könyvtáráról eltérő fenntartóhoz tartozó Vas megyei könyvtári szolgáltatóhelyek felé teljesített könyvtárközi kölcsönzések után. Ennek mértéke 100 forint dokumentumonként.²⁵ (Ez nem tűnik nagy összegnek, mégis van olyan Vas megyei könyv-

tár, amelyiknek 100 ezres nagyságrendű plusz bevételt jelentett ez a támogatás!)

- ☉ A vonzaskörzethez tartozó önállóan szerzeményező községi szolgáltatóhelyek közül felvállaltak szakmai rendbetételének támogatása. (9,090,-Ft/ellátóhely)
- ☉ A térségi szolgáltatásokhoz kapcsolódó állandó költségek részbeni finanszírozása a vonzaskörzetben nyilvántartott, a városi/megyei könyvtárral együttműködési megállapodást kötő szolgáltatóhelyek száma alapján. Ez a támogatás, melynek mértéke 2,468,-Ft ellátóhelyenként, kifejezetten az ellátórendszerek működéséhez járul hozzá.

A Vas Megyei Könyvtári Alapot 1993-ban hozták létre, az akkor meghatározott 1 millió forintos összeget 2001-ben emelték a jelenleg is érvényesre. A pénz a Berzsényi Dániel Megyei és Városi Könyvtár költségvetésében jelenik meg, ez az intézmény osztja szét a fent részletezett szempontok alapján a térségi szolgáltatásokat is működtető könyvtárak között.

- 2) A *Zala Megyei Önkormányzat által ilyen célra elkülönített támogatás* 6,400 ezer forint volt 2003-ban. A pénz elosztásának jogi alapja a Deák Ferenc Megyei Könyvtár szerződése az ellátórendszerrel, vagy egyéb térségi szolgáltatást működtető könyvtárakat fenntartó önkormányzatokkal, amelyben azok vállalják a vonzaskörzetükbe tartozó kistelepülések könyvtári ellátásának segítését. Az összeget a megyében működő ellátórendszerek, módszertani gondozást vállaló intézmények között normatív alapon osztják szét. A hálózati gondozást végző intézmények a meghatározott normatívát kapják ellátóhelyenként. A kistelepülések állománygyarapításában is részt vevő intézmények a normatíva háromszorosát kapják ellátóhelyenként. Kiemelt normatívával számolnak ezen túl a kettős-funkciójú (közös iskolai és köz-) könyvtárakat is ellátó városi könyvtárak esetében. Az összeg

évente emelkedik, 2002-ben még mindössze 6,08 millió forint volt.²⁶ Az ellátórendszer működtetése a megyei könyvtár és a városi önkormányzatok közötti szerződés, és a feladathoz rendelt támogatás miatt sokkal „biztonságosabb”, hiszen így az kevésbé van kiszolgáltatva a fenntartó esetleges megszüntetésre vonatkozó elképzeléseinek.

E) *Pályázatok.* Két szinten folyik pályázati tevékenység az ellátórendszerekben. Egyrészt maga az ellátórendszert működtető intézmény pályázik, másrészt a kiskönyvtárak. Az ellátórendszerek, tér-

gei nem választhatók el élesen a működtető könyvtárétól. Az adatgyűjtő lapunkon feltüntetett költségvetési előirányzat összesen 12,449 ezer forint volt, a kiadások és a bevételek különbségéből kiszámított összeg, mely szintén a működtető könyvtár terhel, 29,321 ezer forint. Így elmondható, hogy az *ellátórendszerek működését 2003-ban 41%-ban a működtető könyvtár finanszírozta, saját, a helyi vagy a megyei önkormányzat által biztosított költségvetéséből.*

Áttekintő táblázat az ellátórendszerek 2003. évi bevételeiről:

Az ellátórendszerek bevételei 2003-ban		Összege (ezer Ft,-)	%
A működtető könyvtár költségvetéséből	elkülönítetten kezelt	12,449	41
	„átfolyt”	29,321	
Pályázati forrásból		16,271	16
Tagkönyvtárak befizetéseiből		35,239	35
Egyéb bevételi forrásokból		8,057	8
Összesen:		101,337	100

Az ellátórendszerek 2003. évi bevételei

ségi szolgáltatások egyik legnagyobb előnye, hogy a kiskönyvtárak nem esnek el ezen forrásoktól, mert a központi könyvtár gyakran helyettük írja meg a pályázatokat, mellyel technikai felszereltségüket, a könyvtári környezetet fejleszthetik az egyes településeken. A működtető intézmények kifejezetten ellátórendszeri kiadásokra 2003-ban 16,271 ezer forint bevételre tettek szert pályázat útján, ez az ellátórendszerek teljes költségvetésének 16%-át jelenti.

F) *A működtető könyvtár költségvetésének egy része.* Mivel a városi könyvtárak törvényileg nem kötelesek végezni a környező települések ellátását, a működésre fordított költségvetésükben sem szerepelhetnek az ellátórendszer költségei. Egyes könyvtárak saját maguk számára kiszámítják ezt, azonban teljes egészében ez sok esetben nem lehetséges, mivel a bérek, kommunikáció, szállítás költsé-

Az ellátórendszerek kiadásainak adatainál jellemzőek a becsült összegek. Az elkülönítetten nyilvántartott és a becsült kiadások alapján összesen 101,337 ezer forintba került a 27 ellátórendszer működtetése 2003-ban. Ennek az összegnek a megoszlása részletesen a következőképpen alakul:

☉ *Munkabérek és járulékai.* Összesen 51,425 ezer forint bérköltséggel számolhatunk 2003-ban. Ennek az adatnak 70%-a becsült értékeken alapul, hiszen arra kértük az ellátórendszert működtető könyvtárakat, hogy először becsüljék meg, hogy az egyes munkatársak munkaidejük hány százalékában foglalkoznak ellátórendszeri teendőkkel, majd a 2003. évi teljes bérük ennek megfelelő részét tüntessék fel az adatgyűjtő lapon.

☞ *Állománygyarapításra* a 27 ellátórendszer összesen 41,918 forintot költött el 2003-ban, ez a kiadások 41%-át jelenti. Érdemes vetni egy pillantást az állománygyarapítás forrásaira is.

Az állománygyarapítás forrásai (2003)	Összeg (ezer Ft,-)	%
A működtető könyvtár költségvetési előirányzatából	1,577	4
Pályázati forrásból	3,330	8
Tagkönyvtárak befizetéseiből	31,174	74
Egyéb forrásból	5,837	14
Összesen:	41,918	100

A táblázatról leolvasható, hogy az állománygyarapításra fordított összegeknek mindössze 74%-át állják az ellátórendszeri tagkönyvtárak, jelentősnek mondható itt is a működtető könyvtár szerepvállalása és a pályázati forrás.

☞ A *szállítási költségek* összesen 2,913 ezer forint

kiszállítása és az ellátórendszeri tevékenységhez kapcsolódó hálózati gondozás, csak az adatgyűjtő lapok kitöltői gyakran nem vállalkoztak a becslésre. (Gyakran semmit nem írtak az adatgyűjtő lap ezen rovatába, pedig meggyőződésem, hogy ahol vállalják a dokumentumok kiszállítását a tagkönyvtárakba és ennek költségét nem terhelik rá a tagkönyvtárra, ott jelentős kiadásokat jelent ez a működtető könyvtárak számára.)

☞ A *postaköltség, kommunikáció* költségeinek a megbecsülésére szintén viszonylag kevesen vállalkoztak. Az adatgyűjtő lapok alapján ennek összes költsége 2003-ban 2,744 ezer forint volt, azaz a teljes működési költség körülbelül 3%-a. Egy Zala megyei helyzetjelentés szerint 2003-ban „a személyes látogatások számát jóval meghaladja a telefonon, e-mailen, faxon történő intézkedés, kapcsolatfelvétel, különösen az elektronikus levelezés terjedt el.”²⁷

Az ellátórendszerek kiadásainak százalékos megoszlása:

Ellátórendszerek kiadásai (2003)		Összeg (ezer Ft,-)	%
Munkabérek és járulékai		51,425	51
Dologi kiadások	Állománygyarapítás	41,918	41
	Szállítási költség	2,913	3
	Postaköltség, kommunikáció	2,744	3
	Egyéb kiadások	2,337	2
Összesen:		101,337	100

Az ellátórendszerek kiadásainak százalékos megoszlása

tos összegét szintén jórészt becsült összegek alapján számoltuk ki. Az a gyanúm, hogy valójában ettől sokkal költségesebb a dokumentumok

Az ellátórendszerek működésének jogi környezete

Kiss Gábor 2001-ben a következőket írta az ellátórendszerek működésének jogi környezetéről: *„Az ellátórendszerek körében végzett eddigi vizsgálatok arra engednek következtetni, hogy leginkább a működést megalapozó jogi feltételek rendezetlensége, a társult felek közötti szerződések hiányos volta okozák az ellátórendszerek működési problémáit, – illetve nem teszik lehetővé újabb társulások létrejöttét.”*²⁸ A mondat igazságtartalma az azóta eltelt idő alatt semmit sem változott. A tanácsi könyvtárhálózat szétesése, és az önkormányzatok önállósodása után új alapokra kellett helyezni az ellátórendszerek működését. *„Számos helyen a városi vezetőség megtiltotta (!) intézményének a módszertani munka minden fajtáját; még az autókat is eladatták, s a raktárakat felszámoltatták. Más helyeken könyvtáruktól a szolgáltatás költségeinek teljes felszámítását követelték meg, s ezt a kisebb települések nem tudták kifizetni, inkább a rendszerből kiléptek – ami által halálra is ítélték a helyi könyvtári ellátást.”*²⁹

Nem csak az ellátórendszert működtető könyvtárat fenntartó önkormányzat önállósodása jelentette a problémát, a másik oldalon a kistélepülések vezetői sem igényelték sok helyen a központi ellátást. A szakirodalomban számos beszámoló említi az önkormányzatok önállósodása nyomán bekövetkezett tagkönyvtári kiválásokat. *„A megalakult önkormányzatok elsősorban az önállóságukkal voltak elfoglalva. Csupán a körültekintően és előre gondolkodó testületek fogadták el a könyvtárak fenntartásra, állományának ellátására vonatkozó javaslatukat.”*³⁰ (Körmend)

A fent említett problémák megoldására a könyvtári törvény a keretlehetőségeket biztosítja, azonban sok tekintetben további szabályozásra volna szükség. A következőkben két szinten is áttekintem az ellátórendszerek működésének jogi problémáit,

egyrészt a hazai törvényi szabályozás, másrészt az ellátórendszert működtető könyvtár és a társult önkormányzatok közötti szerződések szintjén.

Az ellátórendszerek működtetésének törvényi keretei

Az ellátórendszereket működtető városi könyvtárak a magyar törvényekben két helyen találnak alapot a működésre. Egyik helyen sem írják elő kötelező jelleggel az ellátórendszer működtetését.

1. Az 1990. évi LXV. tv. 41. §-ának 1. bekezdése rendelkezik az *önkormányzatok társulásairól*, miszerint *„A települési önkormányzatok képviselő-testületei feladataik hatékonyabb, célszerűbb megoldására szabadon társulhatnak.”* (Bár az együttműködési megállapodásokban gyakran hivatkoznak erre a törvényi helyre, el kell mondanunk, hogy az ellátórendszerek nem valódi társulások, hanem csupán szolgáltatási együttműködések.)
2. Az 1997. évi CXL. tv. 64. §-ának 2. bekezdése szerint a települési önkormányzat a nyilvános könyvtári ellátás biztosításának kötelezettségét teljesítheti nyilvános könyvtár szolgáltatásinak megrendelésével is.³¹

Kifejezetten a megyei könyvtárakra vonatkozik a könyvtári törvény 66. §-a, mely kimondja, hogy a megyei könyvtár *„szervezi a területén működő könyvtárak együttműködését, végzi, illetőleg szervezi a megyei nemzeti és etnikai kisebbségéhez tartozó lakosainak könyvtári ellátását, a települési könyvtárak tevékenységét segítő szolgáltatásokat nyújt.”* A paragrafus a tevékenység tartalmára utal, de a működési formát nem nevesíti.

Ezek alapján egyetlen városi, megyei (vagy volt szakszervezeti) könyvtárnak sem kötelessége ellátórendszert működtetnie, hiszen egyetlen helyi önkormányzat sem kötelezhető közigazgatási területén kívül könyvtári ellátásra. Nem kötelező, de éppen megtehető, ha valami miatt fontosnak tartja,

erre nyújt lehetőséget az önkormányzati törvény, mely kimondja, hogy az önkormányzatok társulhatnak a hatékonyabb feladatellátás érdekében. Az igazi probléma ott kezdődik, hogy ezt a tevékenységet nagyon kevés városi önkormányzat tartja kívánatosnak, *így inkább az ellátórendszer megtűrése, mint támogatása a jellemző.* Ezen nem is csodálkozhatunk, hiszen mint azt „Az ellátórendszerek gazdálkodása” című fejezetben kimutattam, a működtető könyvtárak költségvetése a szolgáltatások összes költségeinek 41%-át fedezi. Egy-egy nehezebb helyzetben lévő városi önkormányzat így biztosan szívesebben áldozná ezt a sok esetben milliós nagyságrendű összeget más, kifejezetten a saját lakosainak előnyt jelentő, beruházások finanszírozására.

Feltehetjük a kérdést, hogy a helyi önkormányzat miért túri meg egyáltalán az ellátórendszerek működtetését. Három lehetséges válasz bontakozott ki az ellátórendszerekben dolgozó könyvtárosokkal való beszélgetésekből.

1. Helyi önkormányzatnak nincsen tudomása ezen összeg nagyságáról. (Sajnos, ez volt a legjellemzőbb válasz a háromból. Az ellátórendszerek többségében a könyvtárosoknak nem csak a szakmai munkára kell koncentrálniuk, hanem arra is, hogy „láthatatlanná” varázsolják mindazt, amit hivatástudatból, a kistélepléseken élők hatékonyabb könyvtári ellátásáért érzett felelősségérzetből végeznek.)
2. A könyvtárosok hatékonyan képesek lobbizni a kistéleplések ellátásának ügyéért a helyi önkormányzatnál.
3. A helyi önkormányzat tudatosan felvállalja a „térsgégi központ” szerepkörét és ezzel együtt az ellátórendszer működtetését is. A térségre kisu-gárgzó szolgáltatással egyben a város presztízsét növeli.

A kistéleplések könyvtári ellátásának ügye városi könyvtárak esetében így szinte teljes egészében függ az ellátórendszert működtető könyvtár fenn-

tartójától és személyzetétől, így azok a jelenlegi törvényi szabályozás szerint állandó lét-fenyegetettségben kénytelenek működni. Ennek köszönhető, hogy az utóbbi években több ellátórendszer is megszűnt, hogy a működtető könyvtárak egyre több helyen voltak kénytelenek növelni a térségi szolgáltatási díjat, (ami természetesen a kistéleplési könyvtárak esetében az állománygyarapítási keretek csökkenésével járt együtt) és hogy több ellátórendszer is rákényszerül a helyi önkormányzat „háta mögött” folytatni ezt a tevékenységet.

Ahogy korábban már volt róla szó, a jelenlegi törvényi szabályozás szerint a megyei könyvtáraknak kell szervezniük a kistéleplési könyvtári ellátás ügyét megyei szinten.³² Kettő megyei könyvtár egész megyére kiterjedően közvetlenül működtet ellátórendszeri szolgáltatásokat (Kaposvár, Debrecen), öt kifejezetten a megyeszékhely (Győr, Salgótarján, Szolnok, Szombathely, Veszprém), illetve egy a megyei könyvtárnak helyet adó város (Szentendre) közvetlen környezetében végez ellátórendszeri tevékenységet. A többi megyei könyvtár nem ellátórendszeri formában látja el ezt a törvényileg rá ruházott feladatot.

Egy másik modellben a megyei könyvtár közvetlenül nem is vesz részt az ellátórendszeri szolgáltatások végzésében. Zala megyében a megyei könyvtár koordináló szerepet vállal a négy városi könyvtárban működő ellátórendszer mellett. A kistéleplések könyvtárainak gondozását úgy oldják meg, hogy a megyei könyvtár szerződést köt az ellátórendszereket működtető városi könyvtárakkal, amelyben őket bízza meg a közvetlen környezetükben lévő kistéleplések szakmai gondozásával, ellátórendszer működtetésével. A feladathoz anyagikat is rendel, 2003-ban 6,400 ezer forintot osztott szét „Az ellátórendszerek gazdálkodása” című fejezetben részletezett szempontok mentén. A megyei feladatból így lesz városi feladat, a hálózati gondozásra fordított megyei pénz így kerül az ellátórendszereket működtető városi könyvtárakhoz.

Általánosságban elmondhatjuk, hogy azon jogszabályok, amelyeket az ellátórendszerek önmagukra értenek és az ezekre épülő gyakorlat nincs egymással összhangban. A jelenlegi helyzet a rendszer egyik szereplőjének sem megfelelő. A kistelephelyen élőknek nem garantálják a hatékony könyvtári ellátást, az ellátórendszert működtető könyvtárak sokszor kénytelenek az önkormányzat „háta mögött” végezni feladataikat, a működtető könyvtárak fenntartói pedig tudtukon kívül finanszírozzák a környező kistelephelyek könyvtári ellátását.

Nyilvános könyvtár vagy szolgáltatás-megrendelés?

Jogi problémákat nem vet fel, a tisztánlátás miatt azonban elengedhetetlen tisztázni, hogy a könyvtári törvény által felkínált lehetőségek közül az ellátórendszerben való részvétel nyilvános könyvtár fenntartását jelenti vagy nyilvános könyvtár szolgáltatásainak a megrendelését.

A beszerzési társulások viszonylag egyszerűbben kezelhetők. Itt két önálló intézmény szerződést köt abból a célból, hogy bizonyos szolgáltatásokat az egyik megrendeli a másiktól, másokat pedig nem. A cserélő típusú ellátórendszerek esetében azonban teljes a zavar, ugyanis itt kétségbe vonható, hogy az ellátórendszeri tagkönyvtár, mely ideiglenesen lemond a dokumentumok tulajdonjogáról az ellátórendszert működtető városi könyvtár javára, lehet-e egyáltalán önálló intézmény. A könyvtári törvény nem mondja ki, hogy a nyilvános könyvtárnak legyen saját tulajdonú gyűjteménye, de azt igen, hogy gyűjteményét folyamatosan fejleszti, feltárja, megőrzi, gondozza és rendelkezésre bocsátja,³³ ami viszont feltételez egy gyűjteményt, ami a sajátja, így tudja fejleszteni, és nem egy másik könyvtárat használja, amit az a másik könyvtár fejleszt, tár fel, őriz meg, gondoz és bocsát rendelkezésre.

Cserélő típusú ellátórendszerek tagkönyvtárainál tömegével fordulnak elő olyan esetek, hogy olyan könyvtár szerepel a nyilvános könyvtárak jegyzékén, amelynek nincs saját állománya, szakfeladaton működik (tehát intézmény sincs), nem alkalmaz könyvtári szakembert, nem biztosítja más könyvtárak állományának és szolgáltatásainak az elérését, nem vesz részt a könyvtárak közötti információcserében.³⁴ Ebben a név nélkül közölt, ennek ellenére konkrét esetben például azt sem lehetne eldönteni a törvény alapján, hogy létezik-e egyáltalán önálló könyvtár, vagy csupán egy nagy könyvtárnak egy szolgáltatóhelyéről van szó.

A „közös tulajdon” problémája

Problémákat okozhat az ellátórendszerek által „közös” vagyonként aposztrofált dokumentumállomány, esetleg egyéb technikai eszközök, tulajdonjoga. Feltehetjük a kérdést, hogy kié az a dokumentum, amit egy ellátórendszer vásárol egy település könyvtára számára. A beszerzési társulások esetében egyszerű a választ megadni, hiszen ott nem beszélnek közös vagyonról, minden vásárolt dokumentum a tagkönyvtárak tulajdonába kerül.

A cserélő típusú ellátórendszerek klasszikus modelljében a tagkönyvtárak befizetéseiből vásárolt könyvek közös tulajdonba kerülnek, azaz ideiglenesen az ellátórendszert működtető könyvtáréba. Közös vagyon nem lehet, mert hiába mondja ki az önkormányzati törvény, hogy az önkormányzatok társulása „jogi személy”, valójában egyetlen társulás sem működik jogi személyként, erre találták ki azt, hogy a dokumentumállomány legyen ideiglenesen a működtető könyvtáré.

Minden ellátórendszerben feltettük a kérdést, hogy mi történik, ha egy település ki szeretne válni a társulásból. A beszerzési társulásoknál természetesen a község megtartja a saját tulajdonában lévő dokumentumokat, így jogilag teljesen rendezett módja van a kilépésnek. A cserélő típusú ellátórendszerek

esetében két problémás tényező is van. Egyrészt a működtető könyvtár és a tagönkormányzat közötti szerződések nem térnek ki az ideiglenesen a működtető könyvtár tulajdonát képező dokumentum-állomány sorsára kilépés esetére. Ez a hiányosság a legtöbb szerződés tipikus hibája Magyarországon. A másik jellemző problémát nem egy ilyen hatalmas, de pótolható mulasztás okozza, hanem a rendszer sajátosságaiból fakad. A cserélő típusú ellátórendszerekben a csereanyagért az egyes települések fizetnek, így egy esetleges kilépés esetén járna nekik valamennyi dokumentum azokból a könyvekből is, azonban arra válaszolni, hogy mennyi, mi és milyen értékben, már nagyon nehéz lenne. A kilépéskor felmerülő tipikus megoldás cserélő típusú ellátórendszerek esetében a „vigye, ami éppen nála van!” tömör félmonddal jellemezhető. Ez nem jelent jogbiztonságot az ellátórendszerben részt vevő önkormányzatoknak.

Erre a jogi szempontból bizonytalan helyzetre jelent megoldást a vegyes típusú ellátórendszer modellje, melyben az ellátórendszer a települések befizetéseinek teljes összegéből a tagkönyvtárak állományát gyarapítják, a kiszállított könyvek a kistelepülési könyvtárak tulajdonába kerülnek, a cserelét a működtető könyvtár költségvetésének terhére összeállított gyűjteményből áll és a működtető könyvtár tulajdonát képezi. Kilépés esetén mindenki az addig is az ő tulajdonában lévő állománnyal folytathatja a munkát, a települési könyvtár nem fizet be több pénzt, nem szerzeményeznek helyette és nem kap többé cserelétet. A megoldás hátránya, hogy csak abban az esetben működik, ha létezik egy olyan központi pénzalap, amiből az ellátórendszer fenn tudja tartani és folyamatosan gyarapítani tudja a csereállományát. A debreceni Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár az ODR támogatását használja erre a célra. Erre meglenne a többi megyei könyvtár lehetősége is, azonban a városi könyvtárak esetében jelenleg nincs olyan központi-
lag rájuk ruházott feladat, és nincsen a hozzá járó

rendszeres központi támogatás, amivel át tudnának állni egy ilyen rendszerű működésre.

Az ellátórendszerek hatékonysága

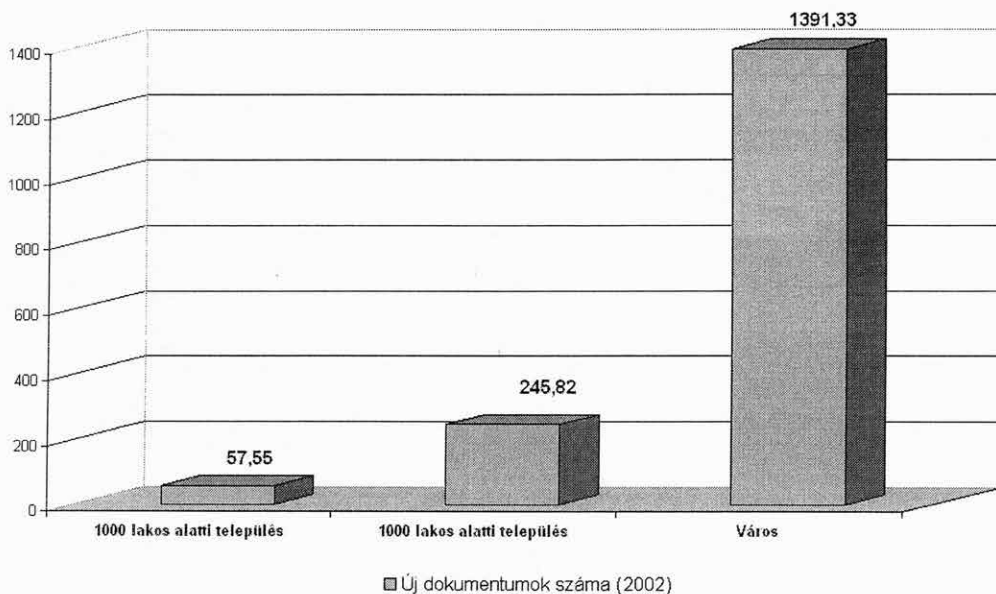
A kérdés előtt, hogy mennyire hatékonyak az ellátórendszerek, arra kell egyértelmű választ találni, hogy milyen céllal működnek ma Magyarországon ilyen társulások. Az ellátórendszerek legfontosabb feladata, hogy a rendelkezésre álló szerény anyagi erőforrások koncentrálásával a lehető legnagyobb dokumentumválasztékot biztosítsák a tagkönyvtárak, illetve a társult települések lakói számára. Mennyire képesek az ellátórendszerek ezt teljesíteni jelenlegi formájukban? A kérdést kettős tükörben célszerű szemlélni. Egyrészt a hazai átlaghoz képest lehet megállapítani az arányokat, másrészt a külföldi szakirodalom, illetve az IFLA néhány irányelvéhez lehet hasonlítani a működés hatékonyságát.

Magyarországon óriási különbség van a között, hogy az olvasó mennyi új dokumentummal találkozik évente a kistelepülések és mennyivel a városok könyvtáraiban.

Település típusa:		Átlagban hány új könyvvel találkozik az olvasó évente?
Község	1000 lakos alatt	57,55
	1000 lakos felett	245,82
Város (a megyei jogú városok és Budapest nélkül)		1391,33

A különbség eltüntetése gyakorlatilag lehetetlen, mérséklésére azonban kísérletet lehet tenni. Ezt teszik Magyarországon az ellátórendszerek, külföldön a mozgókönyvtárak és egyéb alternatív dokumentum-ellátási formák.³⁶ A könyvtárközi köl-

Új dokumentumok száma (2002)

A különbség mértéke oszlopdiagramon

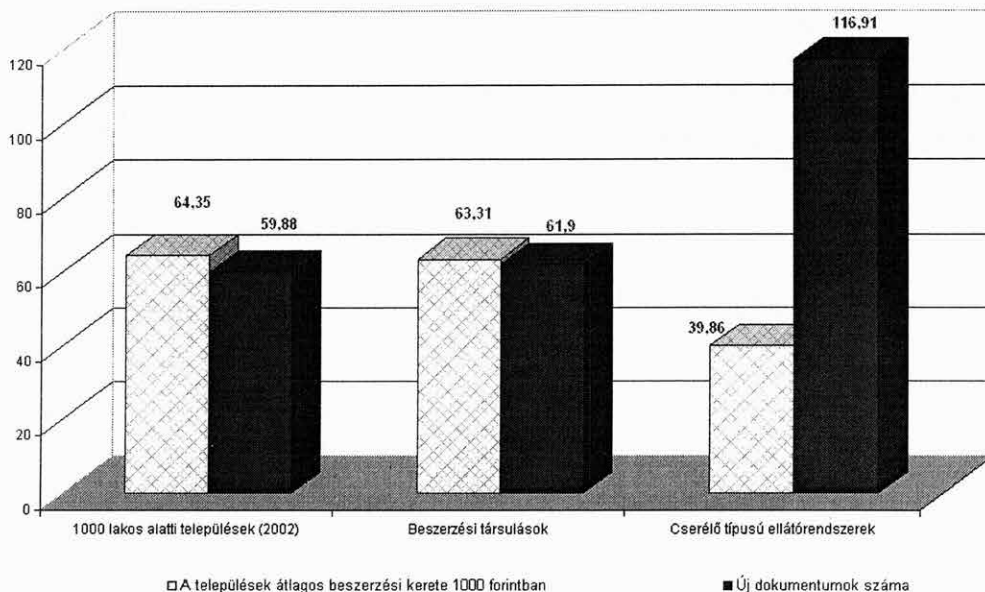
csönzésnek szintén komoly esélykiegyenlítő szerepe van, ám mivel ilyen irányban nem vizsgálódtunk, a következőkben kifejezetten a helyben lévő, illetve a közvetlenül elérhető állományra koncentrálnak mutatunk be adatokat hazai és nemzetközi összehasonlításban. Először nézzük meg hazai tükrében, hogy mennyire képesek az ellátórendszerek növelni a hatékonyságot az erőik koncentráálásával.

A könyvbeszerzési társulások a közös vásárlások miatt, a „nagy vásárlóknak” járó kedvezmények igénybe vételével tudják növelni a hatékonyságot, a cserélő típusú ellátórendszerek e mellett az állomány forgatásával még több dokumentumot tudnak közvetlenül az olvasók kezébe adni évente. Igencsak durva közelítésben tudjuk csupán felmérni, hogy hány százalékkal képesek növelni a költ-

séghatékonyságot az ellátórendszerek. Mivel jó részt az 1000 lakos alatti községek vesznek részt az ellátórendszerekben, az összehasonlítás alapjául az 1000 lakos alatti települések országos átlagát vettük. (Nyilvánvalóan torzítja a képet, hogy Hajdú-Biharban és Jász-Nagykun-Szolnok megyében viszonylag nagy települések is tagjai az ellátórendszernek, míg Zala és Vas megyékben nem ritkák a 100 fő alattiak sem.)

Szintén torzítja az adatokat, hogy nehezen lehetne egy dokumentumot elfogadni egy egységként, mérőszámként, ugyanis nyilvánvaló, hogy a könyvek ára a 100 forinttól a 10,000 forintig változik, nem beszélve az audiovizuális és elektronikus dokumentumokról. Tekintsük tehát tájékoztató jellegűnek az alábbi adatokat:

Az ellátórendszerek költséghatékonysága

Ha az 1000 lakos alatti települések költséghatékonyságát vesszük 100%-nak, akkor országosan a beszerzési társulások 5, a cserélő típusú ellátórendszerek 215%-kal képesek azt javítani:

részt nem az ellátórendszerek feladata ezen mutatók javítása. Ami szintén igazán lényeges eleme az ellátórendszeri tevékenységnek: a kiskönyvtáraknak nyújtott szakmai segítség, az nem írható le a

	Településenkénti átlagos beszerzési keret (ezer forintban)	Új dokumentumok átlaga településenként	Költséghatékonyság (%)
1000 lakos alatti települések	64,35	59,88	100%
Beszerzési társulás	63,31	61,9	105%
Cserélő típusú ellátórendszer	39,86	116,91	315%

Hangsúlyozom, hogy kifejezetten egy adatsor (új dokumentumok száma) mentén készített kalkulációról van szó ebben az esetben. Hozzáférés és információs esélyegyenlőség szempontjából beszélésnek lennének a nyitvatartási idők és a könyvtárközi kölcsönzések, adatai is, azonban ezek az adatok egyrészt nem állnak rendelkezésünkre jelenleg, más-

rendelkezésre álló adatok alapján.

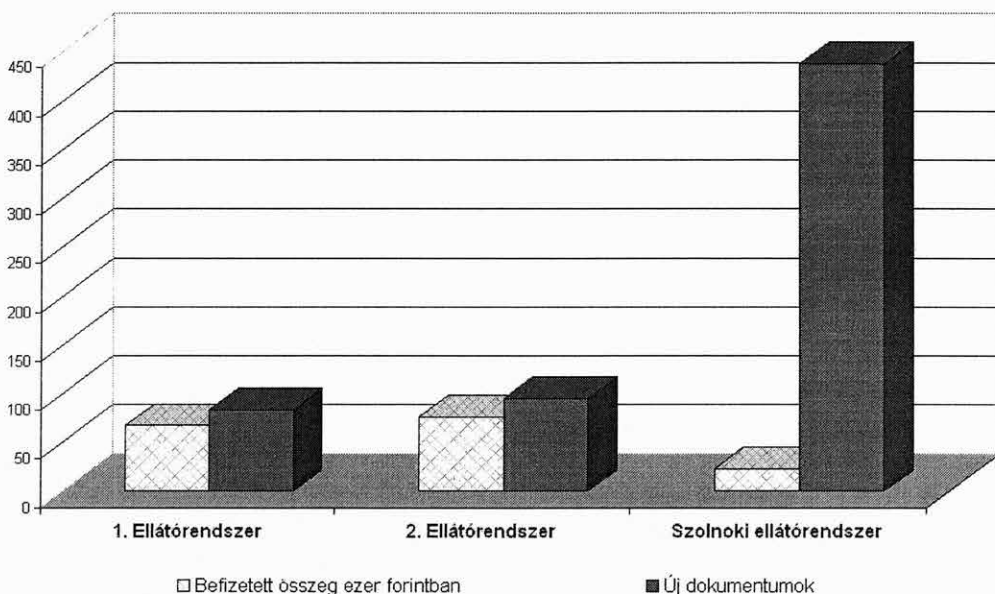
A költséghatékonyság tekintetében tehát az ellátórendszerek képesek jelentősen javítani a könyvtár teljesítményét, és a beszerzési társulások esetében átlagosan 61,9, a cserélő típusú ellátórendszerek esetében 116,91 új dokumentumot az olvasók „kezébe adni” évente, szemben az 1000 lakos alatti

községek átlagos 59,88 darabos dokumentumválasztékával. Az országos átlag alapján így akár azt is levonhatjuk következtetésként, hogy legalább a ellátórendszerek tagkönyvtáraiban képesek jelentősen csökkenteni a városokban és a kistelepüléseken élők közötti esélyegyenlőtlenséget az új dokumentumokhoz való hozzáférés tekintetében, előtte azonban egy nagyon fontos tényre szeretném felhívni a figyelmet.

Az országos átlag szélső értékei között óriási különbségek vannak. A különböző működő cserélő típusú ellátórendszerek költséghatékonysági mutatói nagyon különböznek egymástól. A szélső értékeket kívánja szemléltetni következő diagram, mely a legjobb mutatókkal rendelkező szolnoki ellátórendszert hasonlítja össze két másik magyarországi cserélő típusú ellátórendszer adataival.

ből viszonylag szerény összegek ellenében jelentős mennyiségű, a könyvtárnak már korábban is meglévő dokumentumot szállít ki a tagkönyvtárakba letétként. (Azaz a jó költséghatékonysági mutató nem azt jelenti, hogy évente átlag 23,46 ezer forintból képesek lennének kigazdálkodni átlag 437,43 új dokumentum megvásárlását!) Hátránya, hogy a kiszállított dokumentumok csak az adott községben élőknek újak, az viszont tagadhatatlan, hogy jelenleg a szolnoki ellátórendszer képes a legtöbb új dokumentumot a kistelepülésen élő olvasóknak közvetlenül a rendelkezésére bocsátani. A másik kettő ellátórendszer esetében látható, hogy kiszállított új dokumentumok terén alig nyújtanak valamivel többet, mint egy önállóan szerzeményező községi könyvtár, vagy egy beszerzési társulás. Mindezek alapján elmondható, hogy Magyarországon a csere-

Az ellátórendszeri költséghatékonyság szélsőértékei (2003)

A kiváló mutató „titka”, hogy a szolnoki ellátórendszer a működtető könyvtár egy elkülönített részé-

állományok hatékonysága messze elmarad a kívánatostól.

Más szolgáltatási formákkal összehasonlítva, az IFLA irányelveinek tükrében szemlélve a fenti adatokat szintén szomorú következtetéseket vonhatunk le: az IFLA 3000 lakos alatti lélekszámú településeken nem tartja szükségesnek önálló könyvtár működtetését, helyette mozgókönyvtárakat és egyéb alternatív szolgáltatási formákat javasol. A mozgókönyvtárakra vonatkozó irányelvek szerint a legkisebb, ún. kisteherautó típusú bibliobusz, mely az 1500 lakos alatti lélekszámú településeken használatos, átlagosan 1500–000 kötet szállítására képes. Az IFLA irányelvként tűzi ki, hogy az állomány jelentős részét évente célszerű benne kicserélni.³⁷ Ezek alapján egy 1500 lakos alatti településen élő személy évente körülbelül 1500 új dokumentummal találkozhat. Ez a szám körülbelül a magyarországi városok adataival egyezik meg.

Az Egyesült Államokban nagy hagyománya van az ún. books-by-mail szolgáltatásnak, melynek során a könyvtár egy 50–800 címből álló annotált katalógust készít, jórészt kurrens papírborítás (paperback) állományából. Ezt a listát (katalógust) közzéteszi a kistelepüléseken élők körében. A közönség ezt követően megrendelőlapot tölt ki, mire a könyvtár egy többször is felhasználható dobozban küldi ki a kért könyvet.³⁸ Ezt rendszerint 2–3 havonta megismétli, és így a saját állományából évente több száz, több ezer új dokumentumot kínál fel a falusi olvasóinak.

Az összehasonlítás alapja egyetlen adatsor volt: a használók közvetlen rendelkezésére bocsátott dokumentumok száma. Ebben a hazai kistelepülési ellátás messze elmarad a hasonló külföldi adatoktól. Célszerű lenne azonban egy másik adatfelvételt követően további tényezőket is vizsgálni, hogy megállapítható legyen: a szerény mennyiségű helyben lévő állomány miatt valóban ekkora-e a lemaradásunk más országok könyvtárügyéhez képest információs esélyegyenlő(tlen)ség tekintetében.

Az ellátórendszerek állománya

Tulajdonjogi szempontból

Az ellátórendszerek nem minden esetben rendelkeznek saját állománnyal, sőt, ha szigorúan kezeljük a kérdést, biztosan semmiféle saját tulajdonnal nem rendelkeznek, ugyanis nem léteznek mint önálló jogi személyek, így tulajdonuk sem lehet. Mint azt az ellátórendszerek típusainál már említettem három fő modell létezik. Az egyikben, a beszerzési társulásoknál, az ellátórendszer a tagkönyvtárainak az állományát gyarapítja, a másik jellemző modell, a cserélő típusú ellátórendszerek esetében, amikor a tagkönyvtárak ugyan a befizetett összegek mértékében kapnak dokumentumokat, de azok közös ellátórendszeri tulajdonban vannak, azaz ideiglenesen a működtető könyvtáréban. Ez a közös tulajdon teszi lehetővé az állomány mozgását a tagkönyvtárak között. Az 1977-től működő ún. „devecseri modell”-ben az ellátórendszer hatókörében élő valamennyi lakos számára a teljes könyvtári állományt kínálják fel, függetlenül attól, hogy hol található a dokumentum. Itt a közös állománynak része központi könyvtár gyűjteménye is.³⁹ A egyes típusnál a működtető könyvtár gyarapítja a tagkönyvtárak állományát és e mellett egy a saját tulajdonában lévő csereállománnyal is rendelkezik, melyet forgat az egyes települések között. Ez tulajdonviszonyok tekintetében egy tisztázott modell, ahogy a szolnoki ellátórendszer gyakorlata is, melyben az ellátórendszer rendszerint nem vásárol a települések tulajdonába kerülő könyveket, a települések által befizetett összegekből csak a saját tulajdonában lévő csereanyagot forgatja a kistelepülések könyvtárai között. (Természetesen gyakran van példa arra is, hogy a kiszállított dokumentumok tartós letétként a tagkönyvtár tulajdonában maradnak, például kézikönyvek vagy ajándékba kapott dokumentumok esetében.)

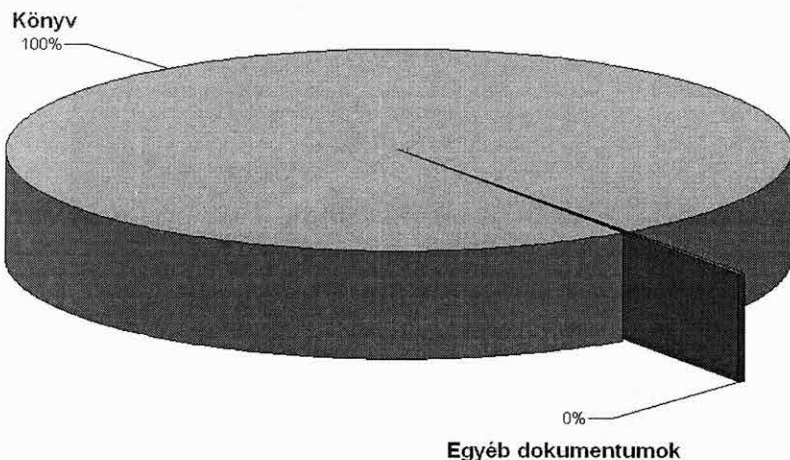
Dokumentumtípusok

Az ellátórendszerek régóta ismert jellemzője, hogy szinte kizárólag könyveket adnak az olvasók kezébe. Adatgyűjtő lapunkon rákérdeztünk dokumentumtípusonként a 2003. év végi állományra, a 2003. évi gyarapítás darabszámára és teljes költségeire. A 27 hazai, működő ellátórendszer adatait a következő táblázat foglalja össze:

A 27 jelenleg is működő ellátórendszer közül 16 egyáltalán nem foglalkozik könyvön kívül más dokumentumtípusokkal, és ebből is kettő 2003-ban semmilyen „egyéb dokumentumot nem vásárolt. Valószínűleg ennek köszönhető a 2003. év végi állományban a könyvek gyakorlatilag 100%-os túlsúlya, amint az a lapj alján lévő diagramon is látható:

Dokumentumtípus	Helyben lévő állomány			Csereállomány	
	2003. évi gyarapítás		2003. év végi állomány	2003. évi gyarapodás	2003. év végi állomány
	Költsége (ezer Ft,-)	Darabszáma			
Könyv	36,597	30,154	1,799,371	4,268	102,844
Kurrens folyóirat	720	59	n. a.		
AV dokumentum	703	221	4,086		
CD-ROM	689	134	444		
Egyéb dokumentum	41	30	339		
Összesen:	38,750	30,598	1,804,240	4,268	102,844

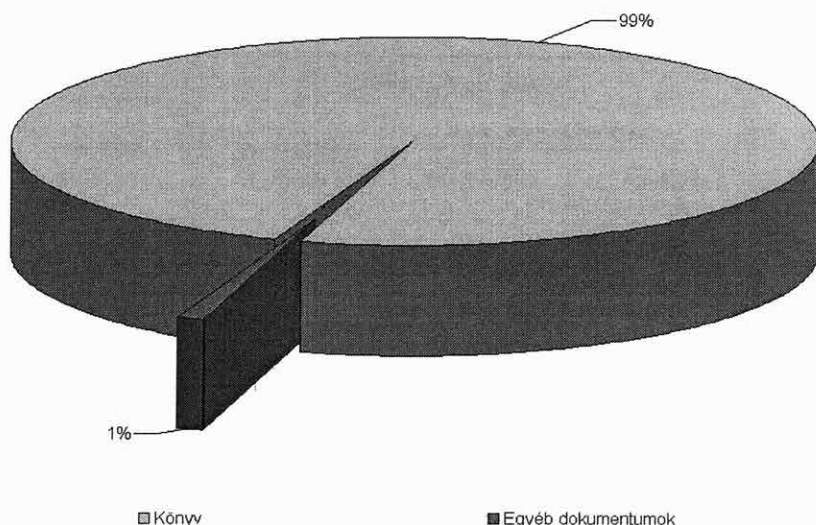
Az ellátórendszerek 2003. év végi állományának megoszlása dokumentumtípusok szerint

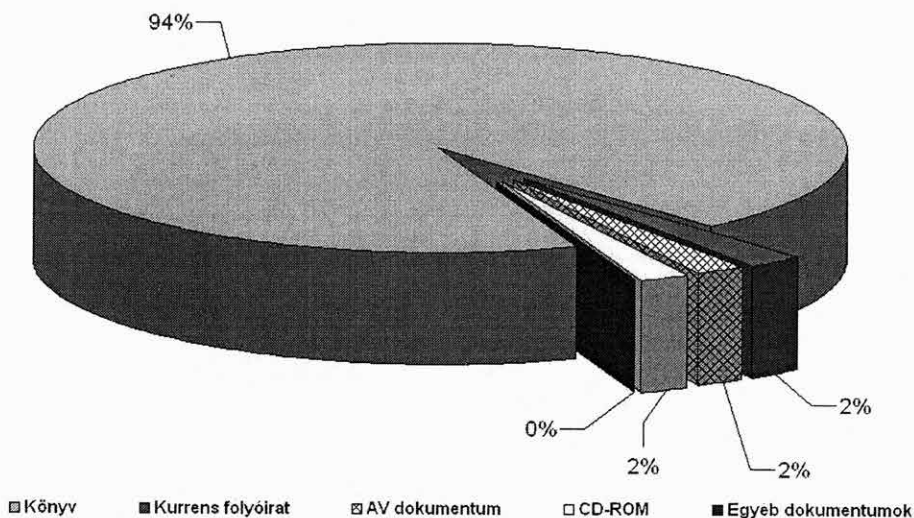
A 2003. évi gyarapításban már nagyobb hangsúlyt kaptak az „egyéb dokumentumtípusok” is mind a ráfordított összegek, mind a gyarapítás darabszáma tekintetében, a kép azonban így sem sokkal biztatóbb.

Az ellátórendszerek dokumentumtípusok tekintetében sem tudja kiegyenlíteni a kistelepüléseken élők hátrányát a városi könyvtárhasználókkal szemben. (Az IFLA mozgókönyvtárakra kiadott irányelvei szerint a nem hagyományos dokumentumtípusok

Az ellátórendszerek 2003. évi gyarapítása dokumentumtípusonként

A gyarapítás költségeinek százalékos megoszlása dokumentumtípusok szerint (2003)

arányának körülbelül 9%-nak kellene lennie egy bibliobuszban.⁴³ Az 1993-ban beindított szlovák mozgókönyvtári projekt során újukra indított bibliobuszokban az arány meghaladta a 10%-ot.⁴⁴) Ha vetünk egy pillantást a fenti táblázat csereállományra vonatkozó oszlopaira, megállapíthatjuk, hogy a csereállomány mindenhol kizárólag könyvekből áll, tehát a meglévő „egyéb dokumentumok”-at is csupán egy-egy település lakói használhatják, szemben a csereanyagként településről településre szállított könyvekkel.

Vas megyében a könyvtárközi kölcsönzésekkel próbálják kielégíteni az AV dokumentumok, főleg videokazetták iránti igényeket, amelynek méreteit jelzi az a 2000-es adat, miszerint az összes könyvtárközi kérés 60%-ában videokazettákat kértek.⁴⁵

Az ellátórendszerek szolgáltatásai

A hazai ellátórendszereket működtető könyvtárak a mellett, hogy központilag szerzik be a könyveket, további szolgáltatásokat kínálnak a tagkönyvtáraik számára. A központi szolgáltatások által a kisteleplések, többnyire szakképzetlen könyvtárosaira csak a könyvkölcsönzés feladata hárul.

A társulások központi könyvtáraiba előzetesen eljuttatott adatgyűjtő lapokon azokat a központi szolgáltatásokat tüntettük fel, amelyek a szakirodalom alapján jellemzők az ellátórendszerekre. A következő táblázat a központi szolgáltatásokat foglalja össze:

Központi szolgáltatás	van	nincs	nincs adat	%
Központi könyveszerzés	27			100
Szaktanácsadás	27			100
Dokumentumok szerelése	26	1		96
Dokumentumok kiszállítása	25	2		93
Nyilvántartásba vétel (összesített)	25	1	1	93
Selejtezés	25	2		93
Állományellenőrzés (leltározás)	24	3		89
Dokumentumok feltárása cédulakatalógusban szolgáltatóhelyenként	24	2	1	89
Tájékoztatás	23	4		85
Pályázati tevékenység	22	5		81
Dokumentumok feltárása közös cédulakatalógusban	20	4	3	74
Könyvtári rendezvények	20	6	1	74
Gépi nyilvántartás	18	9		67
Csereállomány forgatása	17	9	1	63
Helyismereti tevékenység	16	9	2	59

Központi szolgáltatás	van	nincs	nincs adat	%
Közhasznúinformáció-szolgáltatás	16	10	1	59
Cédulakatalógus a szolgáltatási helyszíneken	14	13		52
Dokumentumok feltárása elektronikus katalógusban	13	11	3	48
Nyilvántartásba vétel szolgáltató helyenként	13	12	2	48
Könyvkötészet	12	14	1	44

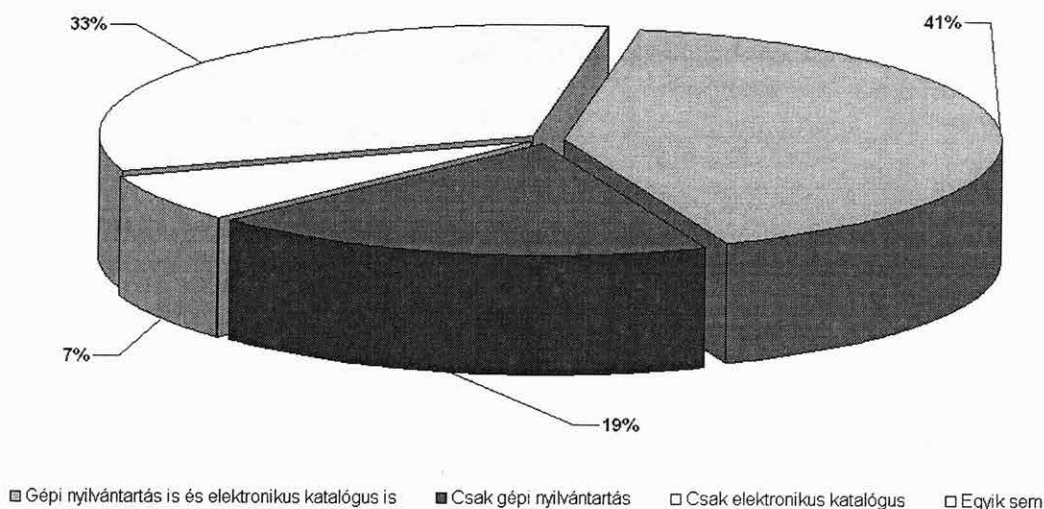
Valamennyi ellátórendszeri tagkönyvtár gyűjteményét rendszeresen gyarapítják, minden tagkönyvtár állományáról készül (cédula-, vagy elektronikus) katalógus, minden ellátórendszeri szolgáltatásokat igénybe vevő település lakói számára biztosított más könyvtárak, illetve a magyar könyvtári rendszer elérése, ha máshogy nem, a rendszeres szakmai kapcsolat folytán. Az elmúlt évek sok tapasztalatot szolgáltatott az ellátórendszerből kilépő könyvtárak elsorvadására.⁴⁶ Véleményem szerint jelenleg az ellátórendszerek legfőbb érdeme a szakmai munka, a központi könyvtárban dolgozó mun-

katársak szaktudásának rendszeres közvetítése a kistelepüléseken élők felé.

Szintén fontosnak tartom a könyvtári szolgáltatások, a kapcsolattartás rendszerességét. A kiszállítási (bizonyos helyeken a csere-) alkalmak rendszeressége országosan 2003-ban az 1-16 alkalom/év közötti széles skálán mozgott, azonban évente átlagosan 3-4 alkalommal eljutottak egy-egy településre a hálózati könyvtárosok.

Viszonylag kevés ellátórendszer használ gépi nyilvántartást, épít elektronikus katalógust. A következő diagram ezt szemlélteti:

Gépi nyilvántartás és elektronikus katalógus az ellátórendszerekben (2003)

Összesen 9 olyan ellátórendszer működik Magyarországon, ahol sem az állományba vétel, sem a feldolgozás nem gépen történik. 2 helyen csak a katalógus van gépen, 5 helyen pedig csak a nyilvántartás. Mindössze 11 ellátórendszerben működik gépi nyilvántartás és elektronikus katalógus is párhuzamosan. (A használatban lévő szoftverekről „Az ellátórendszerek technikai felszereltsége” című fejezetben lesz szó.)

Ahol van elektronikus katalógus, ott rákérdeztünk, hogy annak adatai elérhetők-e az egyes tagkönyvtárakból is? Mindössze 4 ellátórendszer esetében van erre lehetőség a 13-ból. Ott is természetesen csak azon településekről, ahol rendelkeznek számítógéppel és hálózati hozzáféréssel.

A központi könyvellátás képes lehet a településen élők információs és művelődési igényeinek kielégítésére, azonban a könyvtári ellátásnak ennél komplexebb feladatai vannak, különösen a kistélepléseken élők számára. A könyvtár a mellett, hogy törekszik arra, hogy a publikált tudást elérhetővé tegye valamennyi valós és potenciális felhasználó számára, olyan közösségi tér, melynek akár lakosságmegtartó ereje is lehet. Ezért tartom nagyon fontosnak, hogy az ellátórendszerek nagyobbik része könyvtári rendezvények szervezésével, helyismereti tevékenységgel, közhasznú-információs szolgáltatással az adott településeken felvállalják a könyvtár professzionális kultúrákövetítő szerepét, ezzel erősíthetik az adott közösséghez-tartozás érzését.

Az ellátórendszeri tagkönyvtárakban szervezett helyismereti tevékenység jellemző példája a kőszegi ellátórendszer – az angol „Village Outline” példájára létrehozott – helyismereti másolatgyűjteménye. Lényege, hogy az ellátórendszeri települések tagkönyvtáraiba az adott településre vonatkozó irodalomból készített szakszerű és alapos válogatást juttatnak el, amiből az olvasók helyben tudakozhatnak településük múltja és jelene felől.⁴⁷ A módszert sikeresen vette át és alkalmazza a debreceni ellátórendszer is.⁴⁸

Néhány ellátórendszer általunk fel nem sorolt szolgáltatást is említett. Ezek közül kiemelném a tanfolyamok szervezését, ahol a központi könyvtár a tagkönyvtárak dolgozóit készíthetik fel, láthatják el a kistéleplési könyvtár működtetésének legfontosabb ismeretanyagával, ezzel erősítik a szakmaiságot.

Lényegében ellátórendszeri szolgáltatásnak tekinthető a tudatos marketingtevékenység. Egyetlen ellátórendszernek sincs egységes arculata, megjelenése, logója. Nagyon kevés könyvtár szán a saját weboldalán külön lapot az ellátórendszernek. Általánosságban elmondható, hogy hiányzik a tudatos marketingtevékenység az ellátórendszereknél.

Az ellátórendszerek technikai felszereltsége

Adatgyűjtő lapunkon megkérdeztük, hogy van-e olyan technikai eszköz, szoftver, amit kizárólag az ellátórendszer használ, melyek ezek, és azt, hogy hány százalékban saját és hány százalékban az ellátórendszeri tagkönyvtárak befizetéseiből finanszírozták a megvásárlását.

Mivel kifejezetten az ellátórendszer által használt technikai eszközökre kérdeztünk rá, számtalan olyan eszköz nem került bele ebbe a táblázatba, amelyet szintén használ az ellátórendszer, de nem csak ilyen célból, így senki ne gondolja, hogy ilyen szerény technikai felszereltséggel látnak el 656 települést könyvtári szolgáltatásokkal. Az azonban elgondolkodtató, hogy a technikai eszközök vásárlását szinte teljes egészében működtető könyvtárak finanszírozzák, és szinte teljes egészében a kistélepléseket látják el belőle. A személyes beszélgetések alkalmával azonban kiderült, hogy ezen eszközök jelentős részének megvásárlására pályázat útján sikerült megteremteni a fedezetet, tehát az ellátórendszer működtetéséből ezen a ponton származhat valamennyi haszna is a működtető könyvtár-

Technikai eszköz		Finanszírozás forrásai százalékban		
Megnevezése	Db	Saját	Tagkönyvtár	Összesen
Számítógép	11	92	8	100
Nyomtató	3	100	0	100
Szoftver	8	86	14	100
Gépkocsi	3	100	0	100
Fénymásoló	1	100	0	100
Összesítve:	26	92	8	100

nak. Az ellátórendszert működtető könyvtárak számára számos olyan pályázati lehetőség van, amiből az egyéb intézmények kimaradnak. Jelenleg egyedül ezek a pályázatok képesek érdekeltté tenni a városi könyvtárakat az ellátórendszer működtetésében.

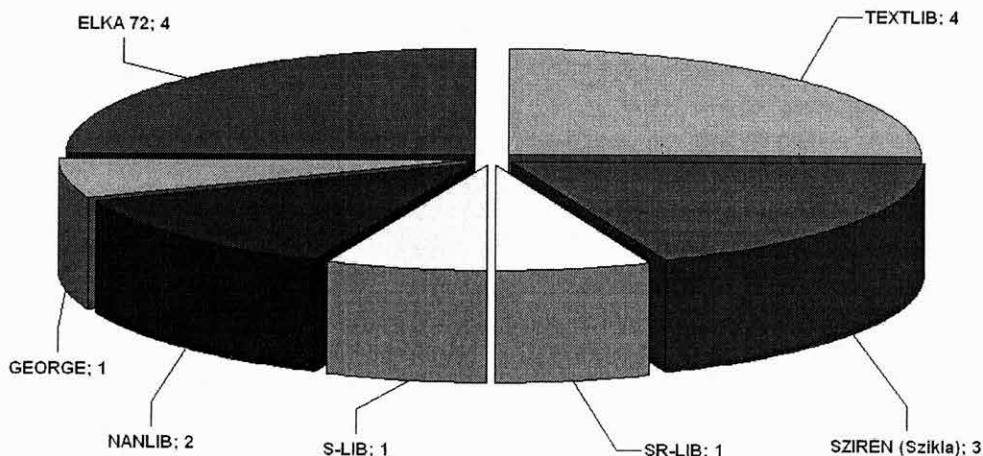
Az ellátórendszerek által használt szoftverek

Összesen 16 ellátórendszer 7-féle könyvtári szoftvert használ nyilvántartásra.

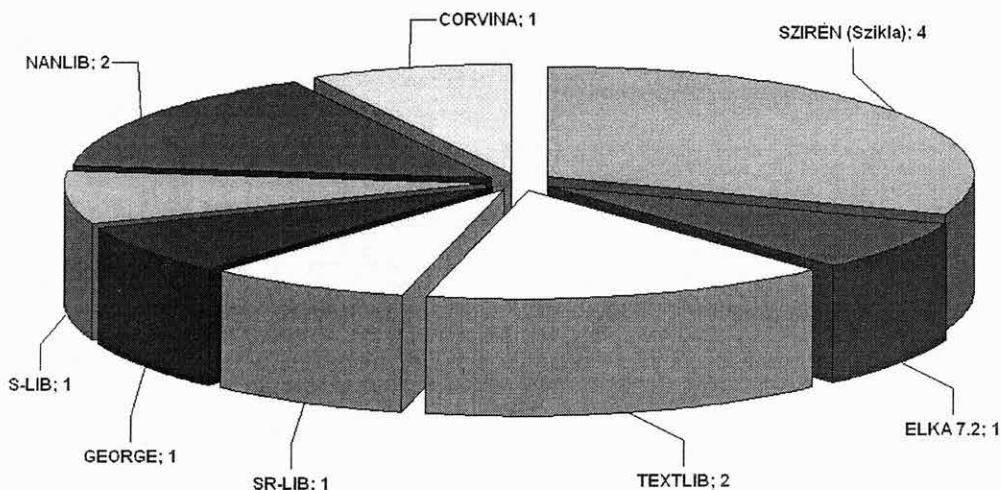
Még ennél is tarkább a kép az elektronikus katalógusok terén, ahol mindössze 13 ellátórendszert működtető intézmény 8 különböző szoftvert használ! Az ellátórendszeri szoftverek közül a NanLIB a győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár, az ELKA pedig a zalaegerszegi József Attila Városi Könyvtár belső fejlesztésű szoftvere, és kifejezetten ellátórendszeri célokra lett kifejlesztve.

☉ A NanLIB 1999 májusában készült el, 1999 augusztusától használják, 2000. január 1-jétől pedig kizárólag ezen végzik a nyilvántartást a győri megyei könyvtárban. Kifejlesztője Papp Nán-

Nyilvántartó szoftverek megoszlása típus szerint

Katalógusszoftverek a hazai ellátórendszerekben (2003)

*dor, a megyei könyvtár informatikusa. A program négy fő részből áll: a katalogizáló, a kereső, az adatbázis-karbantartó és a kölcsönzői modulból, így „kivált minden hagyományos nyilvántartást a megrendeléstől az állományfeltáráson keresztül az állományellenőrzésig. Tudja mindazt, amire az olvasó, a fenntartó, a könyvtáros, a statisztika rákérdez, illetve amire kíváncsi lehet.”*⁴⁹

Három verziója van: 1. az ellátórendszer központjában egyidejűleg több gépen, hálózaton működtethető és több könyvtár adatait képes tárolni. 2. Kisebb ellátórendszeri központokban egy gépen üzemeltethető verzió, mely szintén több könyvtár adatait képes egyszerre tárolni. 3. A tagkönyvtárak számára készített verzió, mely egy gépen használható, egy könyvtár adatait lehet vele rögzíteni, de keresni a teljes ellátórendszeri adatbázisban lehet. Jelenleg a két Győr-Moson-Sopron megyei ellátórendszer (Győr és Mosonmagyaróvár) használja.

☞ Az ELKA 7.2 a zalaegerszegi József Attila Városi Könyvtár által 1993-ban kifejlesztett ELKA

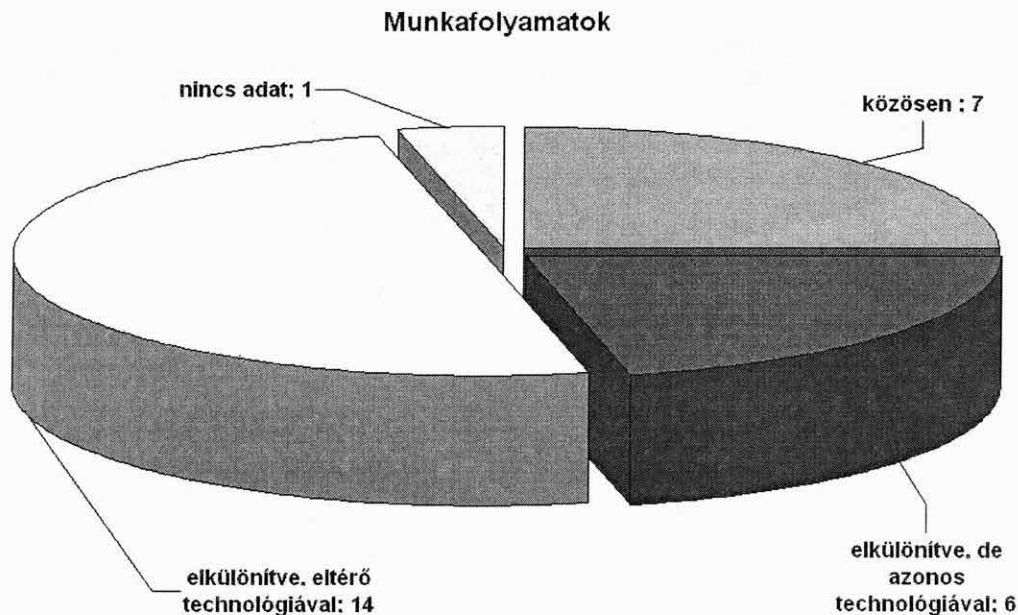
4.1-es szoftverének továbbfejlesztett változata. A szoftvert kifejezetten könyvtári ellátórendszerek könyvvállományának nyilvántartására és a kapcsolódó munkafolyamatok gépesítésére hozták létre.⁵⁰ A szoftver öt modulból áll: karbantartás, keresés, ellátó, statisztika és állományellenőrzés. Az „Ellátó” modulban található a tagkönyvtárak adatai. Minden könyvtár kap egy kódot, amihez hozzárendelhető azon könyvek leltári száma, ami már volt az adott könyvtárban, így a csereállomány forgatásához is hatékony segítséget nyújt a program. Ellenőrizhető az adott tagkönyvtárak aktuális állapota is. Amennyiben a hálózati könyvtáros lappal a helyszínen dolgozott, az adatállományt lemezre menti, amit az „import” művelettel tölt be a központi gép a saját adatai közé.⁵¹ Az ELKA továbbfejlesztett, kölcsönzés moduldal is kiegészített változatát jelenleg a lenti, a nagykanizsai és a sárvári ellátórendszerek használják.

Az ellátórendszeri munkafolyamatok és a személyi feltételek

Az ellátórendszerek személyzete a működtető könyvtár alkalmazottai is egyben. Ahogyan a bére-

szerek, ahol egyetlen könyvtáros felelős valamennyi környező település ellátásáért, és egyben ő végzi valamennyi munkafolyamatot.

A következő diagram szemlélteti, hogy az ellátórendszeri munkafolyamatok milyen mértékben folynak össze a működtető könyvtárával:

zésükre fordított összeget, az ellátórendszerre fordított munkaidejüket is igen nehéz megbecsülni, elkülöníteni a működtető könyvtáráról, különösen azokban az esetekben, ahol az ellátórendszeri munka teljes mértékben összefolyik a működtető könyvtárával. (Pl. Kisbéren, ahol még az ellátórendszerben részt vevő dokumentumállományt sem különítik el a központétól, így az állományba vételtől a feltáráson keresztül a dokumentumok forgatásáig minden munkafolyamatot együtt végeznek valamennyi, a városi könyvtárban dolgozó munkatárs részvételével.) Bizonyos esetekben az ellátórendszer munkatársai külön osztályon dolgoznak, de többségben vannak az ún. egyszemélyes ellátórend-

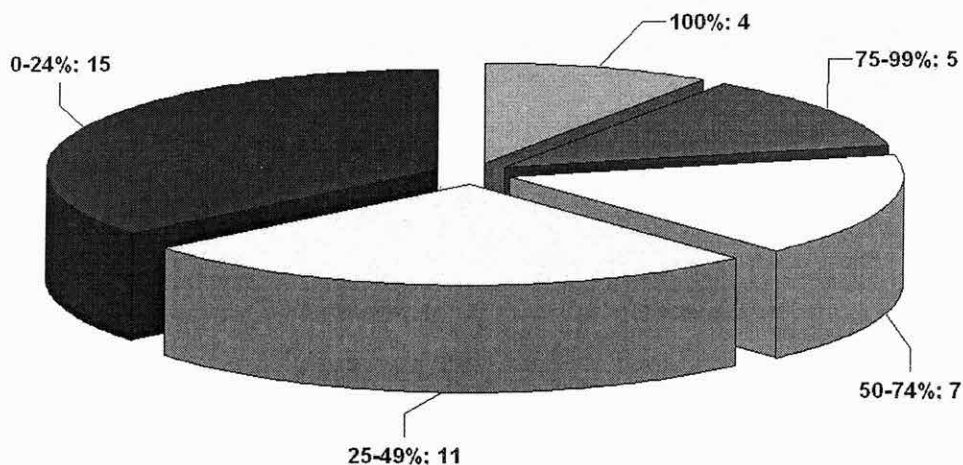
Mindössze hét ellátórendszer esetében végzik a munkafolyamatokat a működtető könyvtárral közösen, az esetek több mint felében a könyvtár állományától külön, eltérő technológiával dolgoznak. A különbség lényege az esetek döntő többségében az eltérő szoftver, illetve, hogy az ellátórendszer még hagyományos módszerekkel dolgozik, szemben a működtető könyvtárral, amely már számítógéppel. Az azonos technológia gyorsabb és költséghatékonyabb működést tesz lehetővé. A munkafolyamatok és a személyzet elkülönítése viszont szerencsésebbnek, illetve bizonyos esetekben elkerülhetetlennek tűnik. (Gondoljunk bele például, hogy mennyire nem tükrözné a környező lakosok olvasnivaló iránti

igényét, ha a központi könyvtár beszerzéssel foglalkozó munkatársai gondolnák ki, hogy mit vásároljanak a kistelepülésen élőknek és nem az, aki napi kapcsolatban áll a községek könyvtárosaival.) Jelenleg öt ellátórendszerben dolgoznak a működtető könyvtártól elkülönítve, de azonos technológiával. Az adatgyűjtő lapunkon rákérdeztünk, hogy hány

jut. A nem könyvtári munkakörben dolgozók közül településenként 0,017 jut, megfordítva egy munkatársra átlagosan 60 könyvtár jut.

A következő diagram mutatja be, hogy a 42, kifejezetten könyvtárosi teendőket ellátó, munkatárs hány százalékban foglalkozik ellátórendszeri tennivalókkal:

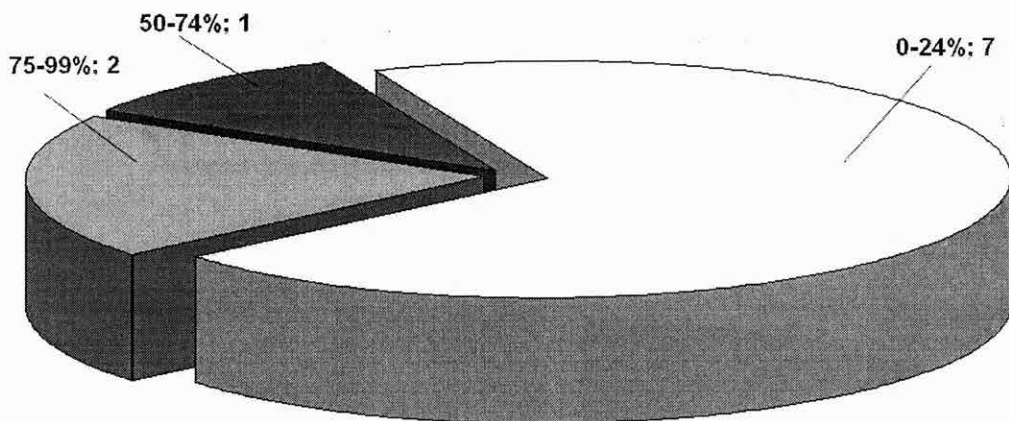
Munkaidejének hány százalékában foglalkozik ellátórendszeri tennivalókkal? (Könyvtárosok)

munkatárs végez ellátórendszeri feladatokat és munkaidejének hány százalékában. Sajnos 4 ellátórendszer esetében nem kaptunk erre vonatkozó adatokat, így azok nélkül értendők a következők. 2003-ban 42 könyvtáros (módszertanos, feldolgozó, igazgató, igazgatóhelyettes) végzett ellátórendszeri feladatokat, ehhez jött 10 további munkatárs (adatbevivő, könyvtáros asszisztens, gépkocsivezető, rendszergazda), akik kisegítő feladatokat láttak el a könyvtárosok mellett. A 4 ellátórendszer által gondozott 56 település kivételével ők összesen kerekén 600 ellátórendszeri tagkönyvtárról gondoskodnak. A 42 könyvtárosként dolgozó munkatársból településenként 0,07 jut átlagosan. Megfordítva, a 600 településből egy könyvtárosra átlagosan 14,29

Összesen ez azt jelenti, hogy a 42 könyvtáros átlagosan munkaidejének 40,12%-ában végez ellátórendszeri feladatokat. (Hangsúlyozom ez az adat a könyvtárosok becslésén alapul!) Ha figyelembe vesszük, hogy ezt az adatot is, akkor már egy településre csupán 0,028 könyvtáros jut, és egy „egész” könyvtáros átlagosan 35,71 könyvtárat lát el. Ebből azt is kikövetkeztethetjük, hogy az adatok tanúsága szerint egy teljes munkaidejében ellátórendszeri feladatokat végző könyvtáros 35,71 települést képes ellátni. Az adatok ismeretében azt hiszem nem véletlenül panaszkodtak sok ellátórendszerrel, hogy túl sok munkára nagyon kevés dolgozó áll rendelkezésre.

Munkaidejének hány százalékában foglalkozik ellátórendszeri tennivalókkal? (nem könyvtárosi munkakörben dolgozók)

A 10 további ellátórendszeri feladatokat is végző munkatárs legnagyobb hányada munkaidejének csak egy nagyon kis részében – átlagosan 27,7 százalékában – foglalkozik ellátórendszeri tennivalókkal.⁵²

Arra is találunk példát, hogy a központi könyvtár nem saját dolgozójával oldja meg az ellátórendszeri tevékenységet, hanem külső vállalkozónak adja ki azt bér munkában. Így a munkafolyamatok, a személyzet és a költségek nem folynak össze a működtető könyvtáréval. A megoldás biztonságot jelent az ellátórendszer számára, hiszen a fenntartó előtt teljesen világosan ki tudja mutatni, hogy ő gyakorlatilag az ellátórendszeri tevékenységnek csupán szervezője és nincsenek vele költségei, viszont fokozott terhet jelent a kistéleplülések önkormányzatai számára, mert így nekik kell állni az ellátórendszer teljes működési költségét.⁵³

Összegzés

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának Könyvtári Főosztálya által megfogalmazott stratégiai célok között kiemelt helyen szerepel a kistéleplülések könyvtári ellátásának javítása.⁵⁴ A rendszerű fejlesztés tervezéséhez célszerűnek tűnik a rendkívül sokszínű hazai kistéleplülési ellátási formák vizsgálata. Ennek keretében az ún. ellátórendszer vizsgálat alá.

A vizsgálat anyagi, személyi és időbeni feltételrendszere egy fókuszált elemzés elvégzését tette csupán lehetővé, így a vizsgálat tárgyának szűkítése vált szükségessé. Azon ellátórendszereket vizsgáltuk, melyek (1.) Kistéleplülések közkönyvtári ellátásában vállalnak szerepet; (2.) végeznek központi könyvellátást; (3.) e mellett szakmai segítségnyújtást és további központi szolgáltatásokat is nyújtanak; (4.) nem kifejezetten nemzetiségi ellátást végeznek; (5.) 2003-ban nem szüneteltették tevékeny-

ségüket. A vizsgálat két módszerrel folyt, adatgyűjtő lap és személyes interjú párhuzamos alkalmazásával gyűjtöttünk adatokat.

2003-ban 11 megye 26 városában 27 ellátórendszer működött, melyek 656 kistélepülés könyvtári ellátását végezték. 2003-ban Magyarország összes községeinek 24%-a volt tagja valamely ellátórendszernek. Az ellátórendszeri tagönkormányzatok száma két dunántúli kistélepüléses megyében (Vas és Zala) haladja meg a 60%-ot.

Az ellátórendszereket három szempont szerint tipologizáltuk: (1.) az állomány tulajdonjoga és működtetés; (2.) a működtető intézmény fenntartója; és (3.) az ellátórendszer hatóköre alapján. Az állomány tulajdonjoga és működtetés alapján megkülönböztetünk cserélő típusú ellátórendszert, könyveszerzési társulást és vegyes típusú ellátórendszert. Az ellátást végző intézmény fenntartója lehet: megyei önkormányzat, helyi (települési) önkormányzat, és egyesület. A vizsgált ellátórendszerek 67%-át városi könyvtárak működtetik. Ellátás hatóköre alapján léteznek megyei hatókörű és városkörnyéki ellátórendszerek. A vizsgált ellátórendszerek 93%-a a város közvetlen környékének ellátását végzik.

Az ellátórendszerek működési költségeit az alábbi forrásokból fedették: (1.) az ellátórendszeri tagok által befizetett összegek; (2.) Érdekeltségnevelő támogatás; (3.) ÁFA visszatérítés; (4.) megyei könyvtári alap; (5.) pályázatok; (6.) a működtető könyvtár költségvetésének egy része. Az ellátórendszeri tagkönyvtárak befizetéseiből a teljes működési költségeknek csupán 35%-át finanszírozták. A legjelentősebb finanszírozási forrás a működtető könyvtár költségvetésének egy része volt, melyből 2003-ban a hazai ellátórendszerek összes költségeinek 41%-át fedették.

Az általunk vizsgált ellátórendszerek összes kiadásainak 51%-át az ellátórendszeri munkatársak munkabérei és annak járulékai adták ki. A második legnagyobb kiadás az állománygyarapítás

(41%) volt. Az állománygyarapítást 74%-ban a tagkönyvtárak befizetéseiből befolyt összegekből fedezték.

A megyei könyvtárak az 1997. évi CXL. törvény 66. §-ának b) pontjában megfogalmazott azon feladata, hogy szervezze a megye területén működő könyvtárak együttműködését, a leghatékonyabban működő modellekben a városi könyvtárak bevonásával teljesítik.

A jelenlegi törvényi keretek között a városi könyvtáraknak nem feladata a környező települések könyvtári ellátásának felvállalása, és nem is érdekeltek abban, hogy ezt végezzék, hiszen a vállalt többletfeladathoz nem biztosítanak számukra többletforrást. A megyei könyvtárak törvényileg előírt feladatai között szerepel a megye egész területére vonatkozóan a könyvtárak közötti együttműködés szervezése. A jelenlegi rendszerben a leghatékonyabb megoldás Zala és Vas megye példája, ahol a megyei könyvtár a megye területén működő könyvtárak együttműködését olyan módon szervezik meg, hogy az ellátórendszerek működtetését a városi könyvtárak feladatává teszik, és ehhez többletforrást biztosítanak.

Nem tisztázott, hogy a cserélő típusú ellátórendszerekben való részvétel nyilvános könyvtár fenntartásának, vagy szolgáltatás megrendelésnek minősül. A cserélő típusú ellátórendszereken belül a tulajdonviszonyok is rendezetlenek. A települési önkormányzatok által befizetett összegekből vásárolt dokumentumok ideiglenesen a működtető könyvtár tulajdonába kerülnek. Ez a megoldás nem garantálja a településeknek az ellátórendszerből való kilépés esetére, hogy a befizetett összegnek megfelelő vagyონrészt vihetnek magukkal a társulásból. A beszerzési társulások esetében ez a probléma nem áll fenn. A cseréletéttel járó szélesebb dokumentumválasztékot a tulajdonviszonyok rendezettsége mellett képes biztosítani a vegyes típusú ellátórendszer modellje.

Az ellátórendszerek legfőbb célja, hogy az erők koncentrálásával és a szolgáltatások decentralizálásával képesek legyenek csökkenteni a kistelepüléseken és a városokban elérhető dokumentumválaszték közötti szakadékot. A jelenleg Magyarországon működő ellátórendszerek sem a dokumentumválaszték, sem a dokumentumtípusok sokfélesége tekintetében nem képesek megközelíteni a városi könyvtárak által kínált szolgáltatások színvonalát. Bár a beszerzési társulások 5, a cserélő típusú ellátórendszerek 215%-kal képesek javítani a rendszer költséghatékonyságát, a városi könyvtárhasználók több mint tízszer annyi új dokumentummal találkozhatnak évente, mint az ellátórendszeri tagkönyvtárak használói. Az ellátórendszerek 2003. év végi állományának csaknem 100%-a, a 2003. évi gyarapításnak 99%-a könyv.

Az ellátórendszerek egyik legnagyobb erénye, hogy a dokumentum-ellátáson túl felvállalják a környező települések könyvtárainak szakmai gondozását, ezzel szakszerű szolgáltatásokat közvetítenek a kistelepüléseken élők felé.

Az ellátórendszerek személyi és technikai feltételei nem kielégítőek. Egy ellátórendszeri könyvtári munkakörben dolgozó munkatársra átlagosan 35,71 tagkönyvtár jut. A 27 vizsgált ellátórendszerből 14-ben a munkafolyamatokat a működtető könyvtártól elkülönítve, eltérő technológiával végzik. A nyilvántartás és a katalogizálás is sok helyen hagyományos, manuális módon folyik. A használt szoftverek sokfélesége jellemző mind a katalogizálás, mind a nyilvántartás terén.

A 2003–2007-es évekre kiadott stratégiai célkitűzésekben megfogalmazott igényt, hogy a kistelepüléseken élők ugyanolyan színvonalú ellátásban részesüljenek, mint az ODR tagkönyvtárak közvetlen használói⁵⁵, az ellátórendszerek nem képesek teljesíteni. Azonban a kistelepülések megyékben jelenleg az ellátórendszerek teremtik meg az esélyt arra, hogy a könyvtár a legkisebb településeken is kulturális, közösségi interakciós térként funkcionáljon.

Jegyzetek

1. 1997. évi CXL. tv. a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről.
2. NÉMETH Tiborné: A dunántúli központi ellátórendszerek helyzetének változása 1989–1995 között. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1997. Különszám 24–35. p.
3. Ellátórendszerek szervezése, működtetése. Továbbképzési, módszertani segédlet. Sajtó alá rendezte: Pallósiné Toldi Márta. Szombathely, Berzsényi Dániel Főiskola Könyvtár és Információtudományi Tanszék, 2001.
4. CZUPI Gyula: Ellátási rendszerek jelen helyzete. In: Könyvtári Figyelő, 1991. 1. sz. 31–37. p.
5. KISS Gábor: Az ellátórendszer strukturális problémái. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1998. 11. sz. <http://www.ki.oszk.hu/3k/valcikk9811/kiss.html>
6. TÓTH Gyula: Könyvtári ellátórendszer működtetése aprófalvas megyékben. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1998. 11. sz. <http://www.ki.oszk.hu/3k/valcikk9811/toth.html>
7. Az adatgyűjtő lap összeállításában részt vett: Fehér Miklós, Somogyi József, Vidra Szabó Ferenc, és Ramháb Mária (konzulens).
8. A teljes adatgyűjtő lap a mellékletben.
9. KISS Gábor: Az ellátórendszerek működésének jogi garanciái. In: Ellátórendszerek szervezése, működtetése. Szombathely, Berzsényi Dániel Főiskola Könyvtár és Információtudományi Tanszék, 2001. 29–34. p.
10. TÓTH Gyula, 1998.
11. KISS Gábor, 1998.
12. A kistelepülési könyvellátás olyan szolgáltatási formái, mint a nemzetiségi ellátórendszer, a könyvtárközi kölcsönzés, a környező településeken fenntartott fiókkönyvtári hálózat szintén fontos tényezői a rendszernek, nem vállalkozhattunk azonban arra, hogy valamennyit ilyen mélységig vizsgáljuk, ezért kénytelenek voltunk a lehetséges mértékig szűkíteni a kutatás területét.
13. NAGY László: Ellátórendszer Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. In: Könyvtári Levelező/lap 1998. (42. évf.) 8. sz. 3–5. p

14. Salgótarjánban két ellátórendszer is működik.
15. NÉMETH Tiborné, 1997.
16. SZILÁGYI Irén: Könyvtári ellátórendszer Hajdú-Bihar megyében. In: Hírlevél, 1996./8. 1–2. p.
17. CSÁTI Péterné: Könyvtári ellátórendszer megyénkben. In: Kaptár, 1999. 3-4. sz. 1–2. p.
http://www.vfmk.hu/vfek/kaptar/kap_7374.htm
18. MAGYARNÉ FEKETE Katalin: Ellátórendszer Szentendrén. In: Pest megyei könyvtáros, 1998. 1. sz. 37–38. p.
19. Az NKA Könyvtári Szakmai Kollégiumának a kistélepléseken élők könyvtári ellátásának korszerűsítésére kiírt pályázatában például csak a megyei könyvtárak igényelhetek forrást állománybővítésre: „Pályázatot nyújthatnak be: Azok a megyei könyvtárak, amelyek a kistéleplésen élőknek állományt biztosítanak letéti rendszerben, vagy valamilyen ellátási formában, illetve azok a megyei könyvtárak, amelyek megkezdik ennek a szolgáltatásnak a biztosítását 2004. évben.” <http://www.nka.hu/pages/sub4/felhivasok/fkonyvtar04.html>
20. A Szakszervezetek Nógrád Megyei Könyvtárának története <http://www.sznmk.hu/tortenet.html>
21. A tanulmánynak nem feladata feltérképezni, hogy az önkormányzatok honnan teremtik elő azt az összeget, amelyet könyvtári ellátásra fordítanak, ezért a továbbiakban az önkormányzatok közművelődési normatívájával nem számolunk.
22. 2004-től ez úgy változott, hogy amennyiben az állománygyarapítási keret olyan alacsony, hogy a támogatás nem haladná meg a 10,000 forintot, akkor ez az összeg nem fizethető ki.
23. A két megoldás között csak elvben van különbség, a tagkönyvtárak mindkét esetben megkapják a befizetésük után járó támogatásból vásárolt dokumentumokat. A második megoldásban talán csak annyi a pozitívum, hogy 2004-től azok a könyvtárak is részesednek érdekeltség-növelő támogatásból, amelyek saját forrásból nem képesek annyit szálni állománygyarapításra, hogy az járna nekik.
24. 2004-től megszűnt a könyvek általános forgalmi adójának visszatérítése.
25. A Vas Megyei Könyvtári Alap elosztásával kapcsolatos pontos számértékek a 2004-es évre vonatkoznak, de mivel 2001 óta nem változott az elosztásra kerülő teljes összeg nagysága (1 300 ezer forint), és az elosztás elvei sem, bátorodom az idei év adataival dolgozni, hiszen nagyságrendileg nem különbözhetnek az előző évitől.
26. BANGÓ Béla: Zala megye településeinek könyvtári ellátása 2002-ben. In: Zalai Könyvtári Levelező, 2003/1-2. sz. 3-9. p.
27. BANGÓ Béla: Zala megye településeinek könyvtári ellátása 2003-ban. Zalaegerszeg, 2003. 2. p.
28. KISS Gábor, 2001. 29. p.
29. KISS Gábor: Ellátórendszerek. In.: Könyvtári Levelező/lap, 1996./4. 15. p.
30. PAPP Gyula: A Faludi Ferenc Városi Könyvtár Központi ellátórendszeréről In.: Vas Megyei könyvtárak Értesítője. 1996./3. 20. p.
31. Arról még lesz szó, hogy az ellátórendszeri szolgáltatások igénylése mennyiben tekinthető szolgáltatás-megrendelésnek. Azt hiszem megérthetjük Németh Tiborné bizonytalanságát ezen a téren: „Több évtized után, ha több nem is, de legalább egy félmondat jutott az ellátórendszereknek, bár a törvényalkotó nem mondja meg, hogy mire gondol valójában. Így az olvasatba többféle szolgáltatási megrendelési típus is beleférhet.” (Németh Tiborné: Gondolatok a kistéleplési könyvtári ellátás törvényi gyökereiről. In.: Ellátórendszerek szervezése, működtetése. Szombathely, Berzsényi Dániel Főiskola Könyvtár és Információtudományi Tanszék, 2001. 64. p.
32. 1997. évi CXL. tv. 66. §
33. 1997. évi CXL. tv. 55. § (1.) b)
34. A 2003. évi szakfelügyeleti jelentések alapján.
35. 2002-es Könyvtári statisztika alapján
36. A kistéleplési ellátás külföldi módszereiről az áttekintést ld. Tóth Máté: Kistéleplési ellátási formák. Szakirodalmi szemle. In: Könyvtári Figyelő, 2004./2. 365-402. p.
37. PESTELL, Robert: Mobile Library Guidelines. IFLA Headquarters, The Hague, 1991.
38. SUVAK, Daniel: Fourteen Percent & Growing – The Case for Mail Library Service. In: Library Journal, 1984./12. 1294-1297. p.
39. KOVÁCS Emil – PAPP Gyula – PÁL Éva – BALI Aranka: Hogyan működnek az ellátórendszerek? Devecserben, ahol 20 éve modell született. Körmenten. Zalaegerszegen, a József Attila Városi Könyvtárban. Somogy megyében. In.: Könyvtári Levelező/lap. 1996./4. sz. 16. p.

40. Három ellátórendszer adatai nélkül
41. Három ellátórendszer adatai nélkül
42. Öt ellátórendszer adatai nélkül
43. PESTELL, Robert: *Mobile Library Guidelines*. IFLA Headquarters, The Hague, 1991.
44. KALINOVA, Vesta – HRABINSKA, Tatiana: *Bibliobuszok – egy holland-szlovák projekt*. In: *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 1994./6. 56–61. p.
45. NÉMETH Tiborné: *Helyzetkép Vas megye kistelepüléseinek könyvtári ellátásáról*. In.: *Könyvtári Levelező/lap*, 2001./11. 8. p.
46. Weisz Gábor: *Ellátórendszeri ki-be... és a következmények*. In: *Könyvtári Levelező/lap*, 1992./3. 22-23. p.
47. KAPPEL János: *Új szolgáltatás az ellátórendszeri helyeken Kőszeg vonzáskörzetében. Műhelymunka – Három tételben*. *A Vas Megyei Könyvtárak Értesítője*, 1998./1. 17–22. p.
48. BELGYÁR Lászlóné: *Ellátórendszer Hajdú-Biharban Nagytelepülési megye ellátórendszerének sajátosságai*. In: *Ellátórendszerek szervezése, működtetése*. Szombathely, Berzsényi Dániel Főiskola Könyvtár és Információtudományi Tanszék, 2001. 76–82. p.
49. SZALAI Gáborné: *A Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár ellátórendszerének számítógépes fejlesztése*. *NanLIB*. In: *Kisalföldi Könyvtáros*, 1999./1-2. 34–40. p.
50. *Az ellátórendszerek sokoldalú segítőtársa: ELKA 4.1*. In: *Könyvtári Levelező/lap*, 2000./5. 43. p.
51. PÁL Éva: *A nyilvántartás, feltárás hagyományos és számítógépes lehetőségei a zalaegerszegi József Attila Városi Könyvtárban*. In: *Ellátórendszerek szervezése, működtetése*. Szombathely, Berzsényi Dániel Főiskola Könyvtár és Információtudományi Tanszék, 2001. 44–48. p.
52. *Az adatgyűjtő lapokon sajnos nem mindenhol tüntették fel ezeket a személyeket, így fordulhat elő az a furcsa helyzet, hogy míg három gépkocsi van kizárólag ellátórendszeri használatban, erre mindössze 2 gépkocsivezető jut, akik ráadásul munkaidejüknek csak egy kicsiny töredékében foglalkoznak ellátórendszerrel... Szintén furcsa lehet annak, aki nem tudja, hogy az ellátórendszerek gyakorlatilag teljes mértékben a működtető könyvtáron belül helyezkednek el szervezetileg, hogy egyetlen takarító, raktáros, karbantartó sem végez „ellátórendszeri feladatokat”. Az ellá-*

tórendszerek működtetésének teljes munkaerő-igényének felmérése gyakorlatilag lehetetlenség!

53. *Az ellátórendszer ebben a konkrét esetben a tagkönyvtári befizetéseknek csupán 50%-ot fordítja állománygyarapításra, a fennmaradó rész egyéb költségekre megy, illetve a vállalkozót illeti. Így sajnos a helyzet „tisztázottságának” kárvallottja az ellátórendszeri hatékonyság lett.*
54. SKALICZKI Judit: *Az információ esélyegyenlőség és a demokrácia helye: a könyvtár. A könyvtári terület stratégiai céljai 2003-2007 között*. In: *Tudományos és műszaki tájékoztatás*, 2003. 9–10. sz. 375–385. p.
55. *„A demokratikus könyvtári ellátás érdekében el kell ér-nünk, hogy a kistelepüléseken és a kisvárosokban élők ugyanazt a könyvtári ellátást kapják, mint az ODR tagkönyvtárainak közvetlen használói.” (Skaliczki Judit, 2003. 380. p.)*

Irodalom

1. BANGÓ Béla: *Zala megye településeinek könyvtári ellátása 2002-ben*. In: *Zalai Könyvtári Levelező*, 2003.1–2. sz. 3-9. p.
2. BANGÓ Béla: *Zala megye településeinek könyvtári ellátása 2003-ban*. Zalaegerszeg, 2003.
3. BELGYÁR Lászlóné: *Ellátórendszer Hajdú-Biharban Nagytelepülési megye ellátórendszerének sajátosságai*. In: *Ellátórendszerek szervezése, működtetése*. Szombathely, Berzsényi Dániel Főiskola Könyvtár és Információtudományi Tanszék, 2001. 76–82. p.
4. CSÁTI Péterné: *Könyvtári ellátórendszer megyénkben*. In: *Kaptár*, 1999. 3–4. sz. 1–2. p. http://www.vfmk.hu/vfek/kaptar/kap_7374.htm
5. CZUPI Gyula: *Ellátási rendszerek jelen helyzete*. In: *Könyvtári Figyelő*, 1991. 1. sz. 31–37. p.
6. *Az ellátórendszerek sokoldalú segítőtársa: ELKA 4.1*. In: *Könyvtári Levelező/lap*, 2000. 5. sz. 43. p.
7. FEHÉR Miklós: *Kistelepülések könyvtári ellátása. Helyzetkép és szakirodalmi szemle*. In: *Könyvtári Figyelő*, 2002. 3. sz. 367–428. p.
8. KALINOVA, Vesta – HRABINSKA, Tatiana: *Bibliobuszok – egy holland-szlovák projekt*. In: *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 1994. 6. sz. 56–61. p.

9. KAPPEL János: Új szolgáltatás az ellátórendszeri helyeken Kőszeg vonzáskörzetében. Műhelymunka – Három tételben. In: A Vas Megyei Könyvtárak Értesítője, 1998. 1. sz. 17–22. p.
10. KISS Gábor: Az ellátórendszer strukturális problémái. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1998. 11. sz. <http://www.ki.oszk.hu/3k/valcikkek9811/kiss.html>
11. KISS Gábor: Ellátórendszerek. In.: Könyvtári Levelező/lap, 1996. 4. sz. 15. p.
12. KISS Gábor: Az ellátórendszerek működésének jogi garanciái. In: Ellátórendszerek szervezése, működtetése. Szombathely, Berzsényi Dániel Főiskola Könyvtár és Információtudományi Tanszék, 2001. 29–34. p.
13. KOVÁCS Emil – PAPP Gyula – PÁL Éva – BALI Aranka: Hogyan működnek az ellátórendszerek? Devecserben, ahol 20 éve modell született. Körmenen. Zalaegerszegen, a József Attila Városi Könyvtárban. Somogy megyében. In.: Könyvtári Levelező/lap. 1996. 4. sz. 15–20. p.
14. MAGYARNÉ FEKETE Katalin: Ellátórendszer Szentendrén. In: Pest megyei könyvtáros, 1998. 1. sz. 37–38. p.
15. NAGY László: Ellátórendszer Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. In: Könyvtári Levelező/lap 1998. (42. évf.) 8. sz. 3–5. p
16. NÉMETH Tiborné: A dunántúli központi ellátórendszerek helyzetének változása 1989-1995 között. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1997. Különszám 24–35. p.
17. NÉMETH Tiborné: Gondolatok a kistelepülési könyvtári ellátás törvényi gyökereiről. In.: Ellátórendszerek szervezése, működtetése. Szombathely, Berzsényi Dániel Főiskola Könyvtár és Információtudományi Tanszék, 2001. 64. p.
18. NÉMETH Tiborné: Helyzetkép Vas megye kistelepüléseinek könyvtári ellátásáról. In.: Könyvtári Levelező/lap, 2001. 11. sz. 5–9. p.
19. PÁL Éva: A nyilvántartás, feltárás hagyományos és számítógépes lehetőségei a zalaegerszegi József Attila Városi Könyvtárban. In: Ellátórendszerek szervezése, működtetése. Szombathely, Berzsényi Dániel Főiskola Könyvtár és Információtudományi Tanszék, 2001. 44–48. p.
20. PAPP Gyula: A Faludi Ferenc Városi Könyvtár Központi ellátórendszeréről In.: Vas Megyei könyvtárak Értesítője. 1996. 3. sz. 20. p
21. PESTELL, Robert: Mobile Library Guidelines. IFLA Headquarters, The Hague, 1991.
22. SKALICZKI Judit: Az információs esélyegyenlőség és a demokrácia helye: a könyvtár. A könyvtári terület stratégiai céljai 2003–2007 között. In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2003. 9-10. sz. 375–385. p.
23. SUVAK, Daniel: Fourteen Percent & Growing – The Case for Mail Library Service. In: Library Journal, 1984. 12. no. 1294–1297. p.
24. A Szakszervezetek Nógrád Megyei Könyvtárának története. In.: <http://www.sznmk.hu/tortenet.html>
25. SZALAI Gáborné: A Kiszaludó Károly Megyei Könyvtár ellátórendszerének számítógépes fejlesztése. NanLIB. In: Kiszaludó Könyvtáros, 1999. 1–2. sz. 34–40. p.
26. SZILÁGYI Irén: Könyvtári ellátórendszer Hajdú-Bihar megyében. In: Hírlevél, 1996. 8. sz. 1–2. p.
27. TÓTH Gyula: Könyvtári ellátórendszer működtetése aprófalvas megyékben = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1998. 11. sz. <http://www.ki.oszk.hu/3k/valcikkek9811/toth.html>
28. WEISZ Gábor: Ellátórendszeri ki-be... és a következmények. In: Könyvtári Levelező/lap, 1992. 3. sz. 22–23. p.

BOBCATSSS 2005 – 2005. január 31. és február 2-a között rendezik meg Budapesten a XIII. Nemzetközi BOBCATSSS szimpóziumot a norvégiai Hogskolen i Oslo és az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar közös szervezésében.
Tájékozódni lehet: a www.bobcatsss.hu címen, valamint Tóth Máténál (thmate@oszk.hu).

Melléklet

Könyvtárvezető részére

SZÉKHELYÉN

Tisztelt Igazgató Asszony/Úr!

A térségi szolgáltatások fejlesztése érdekében folyó kutatásunkhoz kérjük szíves közreműködését. Az adatgyűjtő lappal a Magyarországon működő ellátórendszerek tevékenységéről, működési feltételeiről kívánunk pontos képet kapni. A jelenlegi állapot felmérése elősegíti a térségi szolgáltatások fejlesztésére vonatkozó tervek kidolgozását. Kérjük, hogy tekintse át és töltsse ki az adatgyűjtő lapot. Az adatgyűjtő lap átvételére személyesen szeretnénk sort keríteni egy konzultáció keretében, amely során lehetőség nyílik az adatlapon nem rögzített kérdések megbeszélésére is. Telefonon fogom keresni a konzultáció időpontjának egyeztetésére.

Tisztelettel:

Tóth Máté
Könyvtári Intézet
Szervezési és Elemző Osztály
thmate@oszk.hu
T: 06/1/4878-676

Adatgyűjtő lap

1. Általános adatok:

A szolgáltatási ellátást (ellátórendszert) működtető intézmény neve:

.....
.....

Címe:

.....
.....

2003. évre vonatkozó működési adatok!

1. sz. tábla

A	B	C	D	E	F	G
Sor- szám	Ellátott település (szolgáltató hely) neve	Az ellátott település által befizetett összeg (Ft)	Kapott dokumentumok száma		Cserék (ellátási alkalmak) száma	Ellátórendsze- r n kívüli saját állomány(db)
			Új dokumentumo k (db)	Cserélt dokumentumo k (db)		
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						

(a táblázat bővíthető)

2. Finanszírozás

A, Milyen bevételekből finanszírozzák az ellátórendszer működését és ebből mennyit fordítottak állománygyarapításra?

2. sz. tábla

A	B	C	D
2003. évre vonatkozó adatok	Elkülönítetten kezelt bevétel (Ft)	Becsült bevétel (Ft)	B + C értékéből állománygyarapításra fordított összeg (Ft)
Költségvetési előirányzat			
Pályázat, támogatás			
Az ellátórendszeri tagok által befizetett összeg			
Egyéb, forrás éspedig:			
Egyéb forrás, éspedig:			
Egyéb forrás, éspedig:			

B, Milyen kiadásai voltak az ellátórendszerrel kapcsolatban

3. sz. tábla

A	B	C
2003. évre vonatkozó adatok	Elkülönítetten nyilvántartott kiadás (Ft)	Becsült kiadás (Ft)
Munkabérek és járulékai összesen		
Dologi kiadások összesen		
– Dologiból állománygyarapítás		
– Dologiból szállítási költség		
– Dologiból postaköltség, kommunikáció (telefon, fax)		
Egyéb költség:		

Az ellátórendszer az állománnyal kapcsolatos munkafolyamatokat (beszerzés, leltározás, katalogizálás stb.)

1. a működtető könyvtár saját állományával közösen végzi el
2. a működtető könyvtár saját állományától elkülönítve, de azonos technológiával végzi el
3. a működtető könyvtár saját állományától elkülönítve, eltérő technológiával végzi el. Mi az eltérés?

6. Szolgáltatások

Az ellátórendszer szolgáltatásai (az ellátott helyek számára)

A megfelelő választ húzza alá!

– Nyilvántartásba vétel szolgáltató-helyenként	van	nincs
– Nyilvántartásba vétel összesített	van	nincs
– Van-e gépi nyilvántartás?	van	nincs
– Ha van, akkor a nyilvántartó program neve:		
– Dokumentumok szerelése	van	nincs
– Dokumentumok feltárása cédulakatalógusban szolgáltató helyenként	van	nincs
– Dokumentumok feltárása közös cédulakatalógusban	van	nincs
– Dokumentumok feltárása elektronikus katalógusban	van	nincs
– Ha van elektronikus katalógus, akkor a katalógusszoftver neve:		
– Ha van elektronikus katalógus, az hozzáférhető-e a szolgáltatás helyszínéről	igen	nem
– Építenek-e a szolgáltatási helyszíneken cédulakatalógust	igen	nem
– Dokumentumok kiszállítása	van	nincs
– Állományellenőrzés (leltározás)	van	nincs
– Selejtezés	van	nincs
– Könyvtári rendezvények	van	nincs
– Csereállomány forgatása	van	nincs
– Könyvkötészet, restaurálás	van	nincs
– Pályázati tevékenység	van	nincs

7. Személyzet (könyvtári munkakörben az ellátórendszeri központban(nak) dolgozó munkatársak)

A, Munkaköri leírás szerint teljes munkaidejében ellátórendszeri feladatokat ellátó személyzet:

Teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma:	.....	fő
Részmunkaidős foglalkoztatottak száma:	.....	fő
Önkéntes munkások (Díjazás nélküli munkatársak) száma:	.....	fő
Megbízási díjasok száma:	.....	fő

B, Munkaideje valamely részében ellátórendszeri feladatokat végző könyvtári munkakörben dolgozó személyzet esetében a 6. sz. táblát töltsse ki:

6. sz. tábla

A	B	C
Sorszám	Munkakör megnevezése	A munkaidő hány százalékában végez ellátórendszeri feladatokat?

8. Az ellátórendszer technikai felszereltsége

A, Van-e olyan technikai eszköz, felszerelés, szoftver amit kizárólag az ellátórendszer használ?

van   nincs

B, Amennyiben van, sorolja fel ezeket a 7. sz. táblázatban és adja meg, hogy milyen forrásból finanszírozták a beszerzést!

7. sz. tábla

Megnevezés	Saját (kölségvetési, pályázati) forrásból valahány százalékban (érték: 0-tól 100-ig)	Tagkönyvtári befizetésből valahány százalékban (érték: 0-tól 100-ig)

Közhasznú információszolgáltatás

van   nincs

– Helyismereti tevékenység

van   nincs

– Tájékoztatás

van   nincs

– Szaktanácsadás, módszertani tanácsadás

van   nincs

– Egyéb.....

van   nincs

– Egyéb.....

van   nincs

FONTOS KÉZIKÖNYVEK A PROSPERO KÍNÁLATÁBÓL

The World of Learning 2005

A comprehensive directory and guide to the organizations and institutions within the sphere of higher education and learning.

Sep 2004, Europa Publications; Hardback

ISBN 1857432592 £ 435.00 ≈ 158775 Ft+áfa

International Encyclopedia of Military History

(Ed.) James Bradford

With its impressive breath of coverage - both geographically and chronologically - the International Encyclopedia of Military History is the most up-to-date and inclusive A-Z resource on military history.

Dec 2004, Routledge; Hardback

ISBN 0415936616 £ 200.00 ≈ 73000 Ft+áfa

Kedvezményes bevezető ár 2005. március 15-ig:

£ 175.00 ≈ 63875 Ft+áfa

Encyclopedia of International Development

The Encyclopedia of International Development is a large-scale work that concentrates on presenting explanations of thematic concepts and debates associated with 'development', both as an academic field of study and as an activity engaged in by governments and aid agencies around the world, thus providing theoretical context and organizational background for the subject.

Nov 2004, Routledge; Hardback

ISBN 041525342X £ 130.00 ≈ 47450 Ft+áfa

Central and South-Eastern Europe 2005

An in-depth survey of the region presenting the latest economic and political developments. It includes expert comment on issues of regional importance, up-to-date statistics, a directory of institutes and companies and political profiles.

Sep 2004, Europa Publications; Hardback

ISBN 1857432622 £ 310.00 ≈ 113150 Ft+áfa

Documents in International Economic Law

(Ed.) Francis Botchway

Presents the full texts of over 100 international treaties and agreements to provide an essential understanding of the global economy and trade. Appearing chronologically, the treaties encompass a period of world history that includes the Treaty of Westphalia (1648) and the Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization (1994), to provide both an up-to-date record and an indispensable background in the study of international economic law.

Sep 2004, Europa Publications; Hardback

ISBN 1857432096 £ 300.00 ≈ 109500 Ft+áfa

Kedvezményes bevezető ár 2004. december 6-ig:

£ 275.00 ≈ 100375 Ft+áfa

European Foundations and Grant-Making NGOs

This comprehensive new directory lists some 2,000 major national and international foundations, NGOs and other charitable and grant-making organizations located in Europe. All of the major established foundations and NGOs are included, as well as some of the less well-known grant-making organizations, and a number of growing organizations in Central and South-Eastern Europe.

Oct 2004, Europa Publications; Hardback

ISBN 1857432681 £ 150.00 ≈ 54750 Ft+áfa

The Territories of Indonesia

A new addition to Europa's popular 'Territories of the World' series, The Territories of Indonesia provides invaluable information on this diverse country. The book supplies an in-depth guide to both the regional dimensions of the area and its inter-provincial politics.

Nov 2004, Europa Publications; Hardback

ISBN 1857432150 £ 120.00 ≈ 43800 Ft+áfa

Kedvezményes bevezető ár 2005. február 15-ig:

£ 110.00 ≈ 40150 Ft+áfa

A Political and Economic Dictionary of the Middle East

(Ed.) David Seddon

This reference volume is the definitive guide to the economics and politics of the Middle East. It provides clear definitions detailing terms, concepts, names and organizations used in relation to current economic or political affairs in the Middle East. Entries define, explain and give further relevant information on countries, regions, ethnic groups, political parties, organizations, policies and disputes.

Sep 2004, Europa Publications; Hardback

ISBN 1857432126 £ 120.00 ≈ 43800 Ft+áfa

Kedvezményes bevezető ár 2004. január 6-ig:

£ 100.00 ≈ 36500 Ft+áfa

A Political and Economic Dictionary of Western Europe

(Ed.) Claire Annesley

A Political and Economic Dictionary of Western Europe is an invaluable guide for those seeking clarification of terms, or a quick reference source. The range of entries is broad and encompasses the recent history and economy of each country of the region as well as political parties, geographical features, prominent individuals, international organizations and key businesses.

Oct 2004, Europa Publications; Hardback

ISBN 1857432142 £ 120.00 ≈ 43800 Ft+áfa

Kedvezményes bevezető ár 2005. január 15-ig:

£ 100.00 ≈ 36500 Ft+áfa

A hirdetésben közölt forintárak az esetleges kiadói árváltozások és az árfolyamváltozások mértékéig módosulhatnak.

**Ha egyéb külföldi könyvre lenne szüksége, mi azt is beszerezzük!
Bővebb információért hívjon minket vagy keresse fel honlapunkat:**

www.prosperto.hu

Prospero Könyvek Budapest, a vezető szakkönyvimportőr
1066 Budapest, Weiner Leó u. 20.; Tel.: (06-1) 302-8444; Fax: (06-1) 302-8410
E-mail: prosperto@prosperto.hu